CENTRUM PRO LIDSKÁ PRÁVA A DEMOKRACII

Bulletin lidských práv

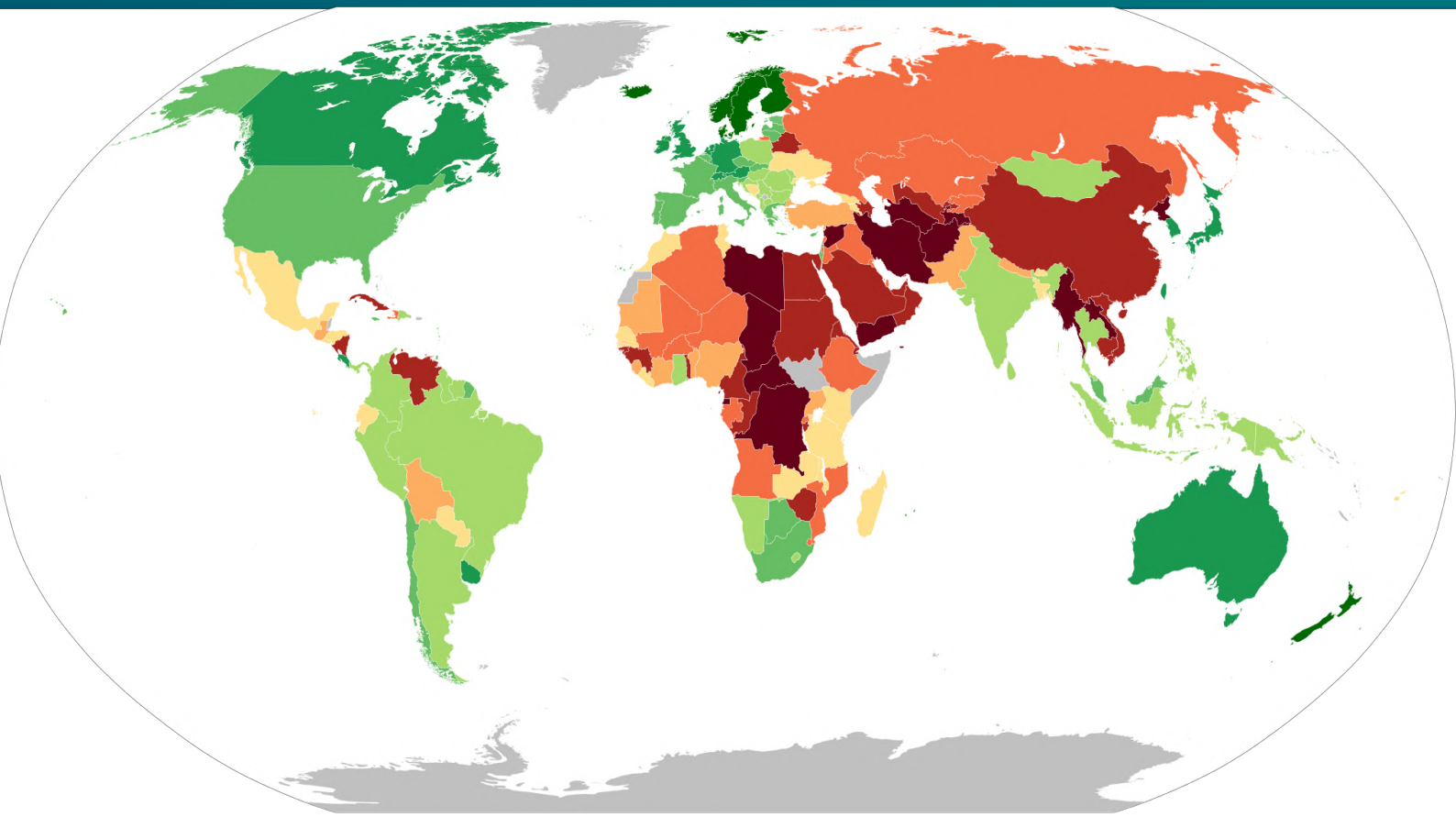

Vážené dámy a pánové,

nový Bulletin začínáme zprávou o stavu demokracie a svobody ve světě v roce 2021. Michaela Kučerová se věnuje ve světle zpráv *The Economist Intelligence Unit* a *Freedom House* nejen tomuto roku, ale také dlouhodobému trendu. A jak si vede Česká republika?

Navazujeme zprávou z konference o Ukrajině z pohledu mezinárodního práva, kterou na Právnické fakultě Masarykovy univerzity uspořádalo naše Centrum pro lidská práva a demokracii. Tematicky byla pokryta čtyři témata – zákaz použití síly, účinnost sankcí, trestání zločinů a migrace do ČR.

V sekci Mezinárodní trestní spravedlnost informuje Matyáš Dvořák o historickém kontextu konfliktu na Ukrajině a o tom, že Mezinárodní trestní soud zahájil vyšetřování tamních zločinů.

Anna Kačmaříková z evropské sekce přibližuje, jak bude moci v budoucnu Evropská unie dohlížet na dodržování zásad právního státu. Nařízení o podmíněnosti umožní vázat prostředky pro státy na respektování hodnot EU.

V sekci Mezinárodní politika, byznys a lidská práva se Ondřej Kaška zaměřuje na situaci v Bosně a Hercegovině, jejíž celistvost ohrožuje jednání bosenskosrbských politických představitelů.

Veronika Nováková z české sekce se zaměřuje na dopady války na Ukrajině na Českou republiku, a to jak v trestněprávní oblasti, tak co se týče vhodné reakce na příliv uprchlíků.

Hezké jaro Vám přeje

Jan Lhotský

Editor Bulletinu lidských práv
Vedoucí Centra pro lidská práva a demokracii

Obsah

Téma | 3

- Stav demokracie a svobody ve světě za rok 2021 3
- Situace na Ukrajině z pohledu mezinárodího práva: zpráva z konference 7

1) Mezinárodní trestní spravedlnost | 9

- Mezinárodní trestní soud zahájil vyšetřování zločinů spáchaných na Ukrajině 9
- První výsledky po šesti letech vyšetřování situace v Gruzii: Žalobce Mezinárodního trestního soudu požádal o vydání tří zatykačů 13
- Aktuality sekce Mezinárodní trestní spravedlnost 16

2) Evropský systém ochrany lidských práv | 18

- SDEU: Cena za porušování pravidel právního státu může být vysoká 18
- Generální advokát SDEU: Občané Spojeného království pozbyli unijního občanství a z něho plynoucích výhod 21
- Aktuality evropské sekce 24

3) Mezinárodní politika, byznys a lidská práva | 26

- Celistvost Bosny a Hercegoviny je v ohrožení, bosenští Srbové se chtějí stáhnout z celostátních institucí 26
- Aktuality sekce Mezinárodní politika, byznys a lidská práva 31

4) Česká republika a lidská práva | 35

- Ruská invaze na Ukrajině: Jak ovlivňuje české právo? 35
- Ruská invaze na Ukrajině: české stopy v boji Ukrajiny o budoucnost svého národa 38
- Česká republika a změny klimatu 42
- Aktuality české sekce 45

Monitoring lidskoprávních publikací 48
Redakce Bulletinu 49

Citace titulní fotografie: Mapa světa ze zprávy Economic Intelligence Unit za rok 2021. Democracy Index 2020.svg (updated), autor: JackintheBox, zdroj: Wikimedia Commons, CC-BY-SA 4.0.

SERVIS PRO ZÁJEMCE O LIDSKÁ PRÁVA NA WEBU CENTRA

Pokud se zajímáte o lidská práva, **na webu** Centra najdete řadu zajímavých informací. V sekci **Blog** naleznete další zajímavé krátké články či rozhovory s významnými osobnostmi a v sekci **Akce** se dozvíte, jaké konference a odborné diskuze jsme uspořádali nebo právě chystáme.

Na webu máme rovněž například **seznam letních škol**, kterých se můžete zúčastnit, včetně potřebných termínů, dále **manuál výzkumu lidských práv** s řadou odkazů na užitečné zdroje a relevantní instituce, a další užitečné informace.

Více na **www.centrumlidskaprava.cz**

Stav demokracie a svobody ve světě za rok 2021

Michaela Kučerová

Letos uveřejněné zprávy organizací Freedom House a The Economist Intelligence Unit, jež mají za cíl posoudit stav demokracie a svobody ve světě za rok 2021, přináší nepříznivá zjištění o demokratickém směřování a stavu svobody v jednotlivých zemích světa. I kvůli stále probíhající pandemii COVID-19, čínskému vlivu a nestálosti demokratických zemí si demokracie a svoboda vedou nejhůř za posledních 16 let.

Jak se posuzují demokracie a svobody ve světě?

The Economist Intelligence Unit (dále EIU) ve své zprávě „Demokratický index 2021" posuzuje celkem 167 zemí, a to na základě 60 indikátorů rozdělených do pěti oblastí: volební proces a pluralismus, občanské svobody, fungování vlády, politická participace a politická kultura. Celkový index se vyhodnocuje z průměru jednotlivých kategorií na škále mezi 0 až 10. Hodnoty indexu se poté využívají k určení politického režimu v posuzovaných zemích. V režimu plnohodnotné demokracie jsou země s hodnotami nad 8, nedokonalé demokracie s hodnotami v rozmezí 6-8, hybridní režimy s hodnotami 5-6, a autoritativní režimy s hodnotami 1-4.

Freedom House ve zprávě „Svoboda ve světě 2022" analyzuje úroveň 195 zemí a 15 oblastí za uplynulý rok.[1] Každá země se posuzuje na základě 25 kritérií, ve kterých lze získat až 4 body. Celkové skóre tak může dosáhnout až 100 bodů. Kritéria jsou rozdělena do kategorií politická práva, s možností získání až 40 bodů, a občanské svobody, s nejvyšším možným počtem 60 bodů. Na základě získaných bodů jsou země hodnoceny jako svobodné, částečně svobodné, nebo nesvobodné. Kritéria se odvozují od Všeobecné deklarace lidských práv a zaměřují se na jednotlivce a jejich práva a svobody.

Zpráva The Economic Intelligence Unit

Podle zjištění EIU je demokratické směřování zemí za rok 2021 stejně jako v předchozím roce

Ilustrační foto [1]

2020 spíše v úpadku (viz Bulletin červen 2021, s. 3). Okolo 45 % světové populace žije v jednom ze 74 států s nějakou z forem demokracie. Oproti roku 2020 se počet osob v demokratických zemích snížil téměř o 4 %. V jednom z 21 plnohodnotných demokratických států pak žije pouze 6,4 % obyvatel. I zde je zaznamenán pokles o 2 % oproti roku 2020 poté, co se Chile a Španělsko propadly do kategorie nedokonalých demokracií. Více než 37 % světové populace se nachází v jedné z 59 zemí s autoritářským režimem, přičemž většinu z toho tvoří obyvatelé Číny. Pro 34 států ze 167 posuzovaných je pak charakteristický hybridní režim, který kombinuje demokratické a autoritářské prvky.

Celkový stav demokracie se přitom pozvolna zhoršuje. Průměrné skóre všech posuzovaných zemí se v roce 2020 snížilo z 5,37 na 5,27 bodů. K tak výraznému snížení došlo naposledy v roce 2010, kdy se

svět potýkal s následky finanční krize z roku 2008. Od prvního vydání Demokratického indexu v roce 2006 se tedy opět jedná o nejhorší skóre.

Zpráva Freedom House

Ani zjištění Freedom House o světovém vývoji demokracie a svobod nejsou pozitivní. Z celkových 195 zemí a 15 oblastí lze považovat pouze 83 států a 1 oblast za plně svobodné. Dalších 56 zemí a 10 teritorií je přitom zcela nesvobodných. Mezi 3 nejlepší státy se řadí Norsko, Švédsko a Finsko se 100 body. Nejhůře se umístily Jižní Súdán a Sýrie s jedním bodem. Jako třetí nejhorší skončil Turkmenistán se dvěma body. Oproti roku 2020 se v roce 2021 nejvíce zhoršil stav demokracie v Myanmaru a Afghánistánu, kteří se na žebříčku posunuli o 19 a 17 bodů níže. Své skóre pak nejvíce vylepšil Ekvádor a Pobřeží slonoviny. Tyto země poskočily o 4 a 5 bodů výše.

Freedom House také poukazuje na to, že pouze dva lidé z deseti žijí ve svobodném prostředí. Zbytek se v poměru zhruba půl napůl nachází buď v částečně svobodných, nebo nesvobodných státech. Oproti roku 2005 se počet obyvatel žijících svobodně snížil o 2,5 na každých deset osob. Stále více lidí se tak ocitá v nesvobodě a podíl autoritářských států se postupně zvyšuje. Stav demokracie a svobod je navíc nejhorší od roku 1997 a že posledních 16 let země s upadající demokracií svým počtem převyšují ty, které naopak demokratické cítění kultivují a zlepšují.

Zelený pas nutný pro vstup [2]

Stav svobody a demokracie v České republice

Česká republika se za loňský rok s celkovým výsledkem 7,74 umístila v demokratickém indexu EIU na 29. místě. Navzdory zlepšení o 2 příčky se stále řadí mezi nedokonalé demokracie. I tentokrát získala největší počet bodů kategorie volební proces a pluralismus (9,58). Česká republika se také zlepšila v oblasti fungování vlády, a to o zhruba půl bodu na hodnotu 6,43 (viz Bulletin červen 2021, s. 3). Freedom House pak s celkovým počtem 91 bodů (36 bodů politická práva, 55 bodů občanské svobody) považuje Českou republiku za svobodnou.

V hlavní roli pandemie

Již druhým rokem nesou dopady probíhající koronavirové pandemie hlavní podíl na oslabování demokratických hodnot i dodržování lidských práv a svobod napříč všemi státy a regiony. Dle závěrů EIU pandemie vyústila v omezování občanských svobod nejen ve státech s autoritářskými režimy, ale také v rozvinutých demokraciích, a to v takovém měřítku, které nemá obdoby.

Většina států začala zavádět nouzové stavy, lockdowny, a jiná omezení. Mimoto pak došlo k zavedení přísných cestovních restrikcí, což vedlo k omezení svobody pohybu. Mnohé země, jako například Německo, Francie, Itálie a Kanada, začaly také podmiňovat účast obyvatelstva na veřejném životě tzv. zelenými pasy, které vyžadovaly podstoupení očkování proti Covidu-19 nebo prodělání nemoci. Kvůli takovým opatřením tak podle zprávy EIU hrozí nebezpečí narušení jednoho ze základních pilířů demokracie - rovnost práv pro všechny. V rámci boje s pandemií vedlo jednání vlád v mnohých zemích k normalizaci nouzového stavu i vládních zásahů do každodenního veřejného i osobního života obyvatel. Některé z těchto nařízení přitom platí dodnes. Tato situace pak, mimo jiné, vyústila v prohlubování střetů mezi příznivci a odpůrci státních postupů a preventivních opatření.

Na druhou stranu je namístě říci, že účelem mnohých opatření bylo zamezit šíření viru a tím chránit právo na život a na zdraví. Lidskoprávní situaci za řešením koronavirové krize tak nelze vidět pouze černobíle.

Čínská výzva pro demokracii

Na pozadí pandemie se pak nadále umocňuje vliv nedemokratických režimů ve světě. Především u Číny je znát silný ekonomický a geopolitický vliv na mezinárodní scéně, který za poslední tři desetiletí skokově narostl.

Čínská komunistická strana a její představitelé si jsou vědomi svého vlivu na světovou ekonomiku, na jehož základě se pak snaží ukazovat svou nadřazenost nad liberálními demokraciemi a zeměmi západního stylu života, což bylo patrné i během pandemie COVID-19. Čína považuje své „vypořádání" se s pandemií za důkaz o své nadřazenosti a poukazuje na selhání demokratických zemí, které dle ní nezvládly řešení koronavirové krize. Kvůli tomu pak viní západní země ze zbytečných ztrát milionů lidských životů.

Tento postoj Čína zastává i přes fakt, že má virus původ v čínském městě Wuhan a souvislosti jeho vzniku a rozšíření se i nadále snaží zastírat. Čína navíc nevarovala svět o blížícím se nebezpečí až do doby, kdy již bylo pozdě. To doplňuje selhání varovat svět o blížícím se nebezpečí. V přímém protikladu s čínským postojem o své nadřazenosti je i čínská politika nulové tolerance vůči COVID-19, která uvrhává miliony Číňanů do těžkých lockdownů a mnohdy si vynucuje dodržování drakonických opatření kvůli ojedinělým případům nákazy. Svou ekonomickou silou a politickým tlakem však Čína pomalu ale jistě podkopává konsensus západních zemí, že jedinou cestou pro prosperitu i bezpečí lidí je demokracie.

Demokracie v zániku?

K úpadku liberálních demokracií ale často přispívají i samotné demokratické státy. Mimo loňské vtrhnutí podporovatelů Donalda Trumpa do amerického Kapitolu se tento trend odráží například na jednání demokraticky zvolených představitelů Brazílie a Indie, kteří začali postupně podnikat nedemokratické kroky ve svých zemích. Brazilský prezident, Jair Bolsonaro, například požadoval

100 let od založení Čínské komunistické strany [3]

odstoupení dvou soudců Nejvyššího soudu poté, co došlo k vyšetřování údajného šíření dezinformací jeho zastánci. Zároveň také zpochybňoval důvěrnost brazilského elektronického volebního systému. Indický premiér, Narenda Modi, a jeho hindu-nacionalistická strana Bharatyia Jarata Party, zase otevřeně vyzývají k intoleranci a sektářství vůči ostatním náboženským menšinám v zemi. Postupný rozpad sdílených hodnot, které se odvíjejí ze základních pilířů demokracie, vede k čím dál většímu oslabování demokratických hodnot.

Blednouci situaci, ve které se nachází současný stav demokracie, pak doplňuje výrazné přitvrzování v rámci již existujících autokratických režimů. Obzvláště je to pozorovatelné na nedávném vývoji v Rusku, které systematicky odstraňuje nejen jakoukoliv formu státního pluralismu, ale taktéž svobodu médií. I proto jsou mnohá nezávislá média, lidskoprávní organizace a další nepohodlné zdroje informací označována jako zahraniční agenti. Na základě toho pak ruský režim zakazuje jejich činnost v zemi.

K tomu dále přispívají prosincová rozhodnutí Státní dumy z roku 2020, která prosadila utažení již tak přísných omezení politické opozice a protivládních demonstrací, se odrazila nejen na nedemokratickém průběhu ruských parlamentních voleb v září 2021, ale taktéž na zacházení ruského režimu s vůdcem místní opozice Alexejem Navalným. Ten je následkem vykonstruovaného soudního procesu vězněn dodnes. Ruská hrozba demokracii a svobodě je pak nejvíce zřejmá na současné válečné situaci na Ukrajině, kterou zapříčinila ruská invaze vpád do země.

Vzhledem ke stupňování ruské i čínské agrese ve světě, nestálosti mnohých demokratických států i doznívání pandemie lze v nejbližší budoucnosti jen těžko očekávat významnější zlepšení jak stavu demokracie, tak i ochrany lidských práv a svobod.

Poznámky

[1] Oblast v tomto významu značí territorium, které (zatím) není uznáno jako samostatná země. Ve zprávě Freedom House mezi oblasti spadají Abcházie, Krym, Východní Donbas, pásmo Gazy, Hong Kong, indický Kašmír, Náhorní Karabach, Severní Kypr, pákistánský Kašmír, Somaliland, Jižní Osetie, Tibet, Podněstří, Západní břeh Jordánu a Západní Sahara.

Zdroje

Countries and Territories (2022). Freedom House. Získáno z: https://freedomhouse.org/countries/freedom-world/scores.

Freedom House (2022). Freedom in the World 2022: The Global Expansion of Authoritarian Rule. Dostupné z: https://freedomhouse.org/sites/default/files/2022-02/FIW_2022_PDF_Booklet_Digital_Final_Web.pdf.

The Economist Intelligence Unit (2022). Democracy Index 2021: The China challenge. Dostupné z: https://pages.eiu.com/rs/753-RIQ-438/images/eiu-democracy-index-2021.pdf?mkt_tok=NzUzLVJJUS00MzgAAAGCnJs9uskkbN2fkqn5ZGKrVgGATHEu97nbN2GgO5zJk8kv8X1ASp622iP8PmwdERVgXK4OutNK512XCxOT-RYo1LEF4BNTb-DPl14kEwoHLkamzw.

Fotografie

[1] Protestující za demokracii. Ilustrační foto, autor: Fred Moon, 25.září 2019, zdroj: Unsplash, CC0.

[2] Zelený pas nutný pro vstup. 2021 08 30 Casa Settembre Gastronomico Bistrò Agorà-2, autor: Città di Parma, 30.srpna 2021, zdroj: Flickr, CC BY-SA 2.0.

[3] 100 let od založení Čínské komunistické strany. Official logo of the 100th Anniversary of the Chinese Communist Party in Xiangtan, autor: Huangdan2060, 24.října 2021, zdroj: Wikimedia Commons, CC-BY-3.0.

[4] Invaze do amerického Kapitolu. 2021 storming of the United States Capitol DSC09254-2 (50820534063) (retouched), autor: Tyler Merbler from USA, 6.leden 2021, zdroj: Wikimedia Commons, CC-BY-2.0.

Invaze demonstrantů do amerického Kapitolu [4]

Situace na Ukrajině z pohledu mezinárodího práva: zpráva z konference

Anna Kačmaříková

Válka na Ukrajině vyvolává množství úvah a otázek napříč různými oblastmi, a jinak tomu není ani z pohledu právních disciplín. Jaká mezinárodněprávní pravidla Rusko vojenskou invazí porušilo? Jsou ekonomické sankce účinné? Mohou být ruští funkcionáři postaveni před soud? A pomocí jakých nástrojů ČR zvládá aktuální migrační vlnu?

Nejen těmto tématům se věnovali řečníci na konferenci pořádané Centrem pro lidská práva a demokracii, která proběhla dne 29. března 2022 na půdě Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Posluchači měli možnost nejprve vyslechnout čtyři příspěvky odborníků z akademického prostředí i praxe a následně se zapojit do navazující diskuze, v rámci které se řada témat probrala ještě konkrétněji.

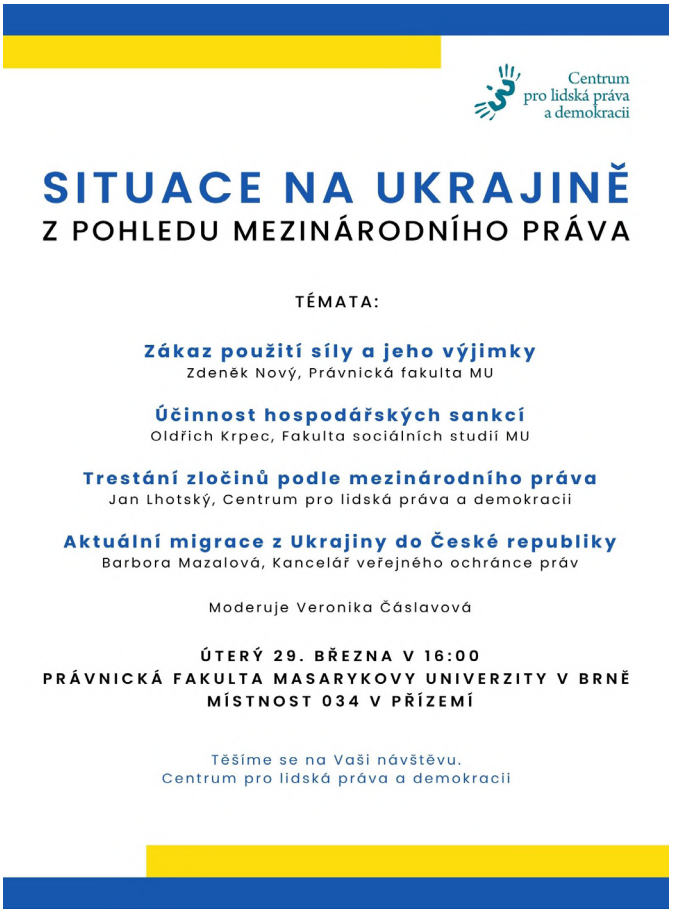

Zazněly čtyři příspěvky na aktuální téma [1]

Kreativní argumentace Ruska

Zdeněk Nový z Právnické fakulty Masarykovy univerzity v rámci svého vstupu představil mezinárodněprávní instituty významné pro ozbrojený konflikt na Ukrajině. Vysvětlil, že Rusko odůvodňuje své kroky jednak snahou potrestat genocidu obyvatelstva Donbasu, jednak kolektivní sebeobranou ve prospěch separatistických entit. V návaznosti na jejich uznání Rusko tvrdí, že bylo jeho povinností vyplývající z mezinárodního práva podniknout „zvláštní vojenskou operaci", která povede mj. k „denacifikaci" Ukrajiny.

Argumentace Ruska má však závažné trhliny. Zaprvé, v rozporu s mezinárodním právem uznalo mezinárodně protiprávní oddělení těchto de facto republik od druhého státu. Zadruhé, pokud by ke genocidě na území Donbasu opravdu došlo, Rusko mělo v souladu s Úmluvou proti genocidě jiné prostředky reakce na toto údajné mezinárodně protiprávního chování. Zatřetí, Rusko mohlo vykonat právo na sebeobranu jen v případě bezprostřední hrozby použití síly vůči němu nebo v rámci kolektivní sebeobrany společně s jiným státem. Ani jedna z těchto dvou situací však nenastala. Rusko se tak neúspěšně snaží zaobalit agresi vůči Ukrajině jako povinnost chránit osoby proti genocidě a zároveň výkon práva na kolektivní sebeobranu uvedených separatistických entit.

Sankce dlouhodobě marginalizují agresora

Ačkoli se dle Oldřicha Krpce z Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity význam sankcí v minulosti nejednou přecenil, není vyloučeno, že se Rusko může dostat do situace, kdy bude bojovat o přežití. Stane se tak ale spíše postupně, a to především díky podvázání rozvoje a modernizace ekonomiky Ruska. Rusko tak v rozporu se svými dlouhodobými ambicemi nebude schopno být vyzyvatelem změny světového řádu.

Rusko totiž potřebuje příjmy v dolarech, aby mohlo dovážet technologicky náročné součástky, které samo neumí vyrábět a jejichž nedostatek může znamenat výrazné technické oslabení armády. To bylo

zřetelné již v návaznosti na sankce uvalené po anexi Krymu v roce 2014. Aktuální opatření EU a USA jsou bezprecedentně intenzivní a jistě tak překvapily i prezidenta Putina. Samy o sobě však válečné úsilí Ruska na Ukrajině zastavit nedokáží, neboť Rusko se na invazi připravovalo osm let a prezident Putin s obdobnou mezinárodní odpovědí do určité míry počítal.

Kdo bude potrestán?

Dá se očekávat, že se v souvislosti s konfliktem dostane ke slovu také Mezinárodní trestní soud (MTS). Hlavní prokurátor již rozhodl o zahájení vyšetřování zločinů podle mezinárodního práva, které byly v rámci války na Ukrajině spáchány. Jan Lhotský z Centra pro lidská práva a demokracii osvětlil klasifikaci zločinů, jež mohou být stíhány. Zdůraznil, že ani Ukrajina ani Rusko nejsou smluvní stranou dodatku Římského statutu, kterým byla rozšířena jurisdikce MTS i na zločin agrese, proto se MTS nebude moci tímto zločinem zabývat. Do jeho jurisdikce však v případě Ukrajiny spadají válečné zločiny, zločiny proti lidskosti a genocida.

Nejzávažnější zločiny může navíc stíhat kterýkoli stát, pokud to jeho právní řád umožňuje, v rámci tzv. univerzální jurisdikce. V České republice je to možné u relevantních zločinů s výjimkou zločinu agrese, přičemž státní zastupitelství již zaregistrovalo na tyto zločiny trestní oznámení. Bude tak zajímavé sledovat, jak se v ČR bude případné vnitrostátní vyšetřování vyvíjet.

Česká reakce

Barbora Mazalová z Kanceláře veřejného obhájce práv zakončila první část programu příspěvkem o aktuální právní úpravě pobytu ukrajinských občanů na území ČR. Klasickým řešením by bylo řízení o udělení azylu, které je však relativně komplexní a pro nastalou situaci tedy velmi nepraktické.

Na základě nedávno aktivované směrnice EU o dočasné ochraně tak ČR vydala soubor zákonů, tzv. lex Ukrajina. Jeho prostřednictvím uděluje jednoletou ochranu státním příslušníkům Ukrajiny, kteří na území napadené země pobývali před 24. únorem 2022, a jejich příbuzným. S dočasnou ochranou se pojí např. přístup k bezplatné zdravotní péči, volný vstup na trh práce, humanitární dávka ve výši 5000 Kč, přístup ke vzdělávání apod.

Řečníci se shodli, že ačkoli je aktuálně možné konstatovat porušení zákazu použití síly v mezinárodním právu, registrovat reakci Západu, předvídat odpověď mezinárodní spravedlnosti a ocenit snahu státu EU ulehčit ukrajinským uprchlíkům, situace na východě Evropy se každým dnem výrazně mění a dlouhodobé důsledky a dopady ruské agrese lze předvídat jen obtížně.

Poznámka

Záznam z konference je dostupný na https://www.youtube.com/watch?v=JIGcqHHf5qc

Fotografie

[1] Zdroj: Centrum pro lidská práva a demokracii, autor: Anna Kačmaříková

[2] Zdroj: Centrum pro lidská práva a demokracii, autor: Anna Kačmaříková

Zleva: Zdeněk Nový, Oldřich Krpec, moderátorka akce Veronika Čáslavová, Barbora Mazalová a Jan Lhotský [2]

1) Mezinárodní trestní spravedlnost

Vedoucí sekce: Jan Lhotský

Mezinárodní trestní soud zahájil vyšetřování zločinů spáchaných na Ukrajině

Matyáš Dvořák

Ve čtvrtek 24. února 2022 se Evropa probudila do situace, kterou od druhé světové války nezažila. Poprvé od roku 1939 rozpoutal na starém kontinentu suverénní stát agresivní válku proti jinému suverénnímu státu. Rusko napadlo Ukrajinu. S přibývajícími zprávami o údajných válečných zločinech spáchaných na území Ukrajiny se rozhodl hlavní žalobce Mezinárodního trestního soudu Karim Khan zahájit vyšetřování událostí na Ukrajině.

Historie konfliktu na Ukrajině

Za počátek konfliktu na Ukrajině lze považovat masové demonstrace z podzimu 2013, které vešly ve známost jako Euromajdan. Jejich spouštěčem bylo odmítnutí podepsání asociační dohody s EU tehdejším prorusky orientovaným prezidentem Ukrajiny Viktorem Janukovyčem. Důvodem nepodepsání byla Janukovyčova obava z ekonomických dopadů, protože Rusko pohrozilo Ukrajině ztrátou hospodářských výhod v případě podpisu, navíc v době, kdy země neměla prostředky na splácení svých dluhů.

Demonstrace za evropské směřování země začaly koncem listopadu 2013 na kyjevském náměstí Nezávislosti a pokračovaly až do jara následujícího roku. V průběhu ledna a února se vyostřily a začali během nich umírat lidé. K největšímu masakru došlo 20. února 2014, kdy neznámí odstřelovači spustili palbu do demonstrantů a policistů, na jejíž následky zemřelo okolo sta lidí.

Za konec Euromajdanu se považuje 22. únor 2014, kdy Janukovyč uprchl do Ruska a následně byl sesazen parlamentem. On sám sesazení odmítl jakožto nezákonné rozhodnutí. Později byl na Ukrajině

Ukrajinský prezident Volodymyr Zelenskyj stojí v čele obrany své země [1]

v nepřítomnosti odsouzen k třinácti letům vězení za vlastizradu.

Anexe Krymu a vyhlášení donbaských republik

Krátce po Janukovyčově svržení propukly na Krymu protesty na podporu Ruska. Koncem února se na Krymu objevily neoznačené vojenské jednotky, u kterých byla později potvrzena jejich příslušnost k ruské armádě. Ty obsadily poloostrov a zablokovaly dopravní spojení s Ukrajinou. Vladimir Putin odmítal přiznat přítomnost ruských vojáků na poloostrově.

Po obsazení Krymu bylo vyhlášeno referendum o jeho připojení k Rusku. Pro připojení se vyslovilo přes 90 % voličů. Na základě referenda byl v březnu 2014 Krym připojen k Rusku. Referendum ovšem bylo v rozporu s ukrajinskou ústavou a nedohlíželi na něj žádní nezávislí pozorovatelé.

Stejně jako na Krymu ne všude na Ukrajině lidé s Janukovyčovým svržením souhlasili. Na východě země v oblasti Donbas, kde žije významná ruská populace, propukly demonstrace proti Janukovyčově svržení a na podporu Ruska. Vše vyvrcholilo začátkem dubna 2014, kdy proruští povstalci vyhlásili vznik dvou nových státních útvarů a jejich nezávislost na Ukrajině – Doněcké lidové republiky a Luhanské lidové republiky. Republiky nebyly mezinárodním společenstvím uznány.

Po vyhlášení nezávislosti proběhlo v obou republikách referendum o potvrzení nezávislosti. Výsledek byl 96 % hlasů pro nezávislost v Luhanské a 89 % hlasů pro nezávislost v Doněcké republice. Ukrajinská vláda prohlásila obě republiky za teroristická uskupení a zahájila proti nim vojenskou operaci, která trvá dodnes.

Ruská agrese

Během roku 2021 shromažďovalo Rusko na hranicích s Ukrajinou vojenskou techniku. Od počátku roku 2022 sílily obavy z možné vojenské agrese a některé odhady hovořily i o 190 000 ruských vojácích připravených na hranicích. Zároveň přibývalo střetů mezi ukrajinskou armádou a proruskými separatisty na Donbase. V průběhu února se situace na hranicích postupně vyostřovala.

Dne 21. února uznalo Rusko nezávislost donbaských republik a prezident Putin vydal rozkaz, aby ruská armáda zajistila v obou separatistických oblastech mír. Na základě tohoto rozkazu překročily ruské jednotky hranice a vstoupily na ukrajinské území ovládané separatisty. Půda pro útok na Ukrajinu byla připravena.

Ve čtvrtek 24. února brzy ráno zahájila ruská armáda útok proti Ukrajině. Zaútočila z Ruska, Běloruska, Krymu a území ovládaném proruskými separatisty, čímž začala válka na Ukrajině. Útok byl oddůvodněn snahou o „denacifikaci“ a „demilitarizaci“ Ukrajiny.

Průběh války na Ukrajině a údajné válečné zločiny

Cílem útoku byla velká města jako Kyjev, Charkov nebo Mariupol, ale v současnosti se válka přenesla převážně na jihovýchod Ukrajiny. Ruské ostřelování se dotklo i Lvova, který je nedaleko polských hranic. Postup ruské armády brzdí logistické problémy, materiální pomoc Ukrajině ze západu a odhodlání ukrajinských obránců v čele s prezidentem Zelenskym.

Během postupu se ruské jednotky údajně dopustily řady válečných zločinů. Mezi ně patří např. bombardování divadla v Mariupolu, ve kterém se skrývalo až tisíc civilistů včetně dětí, ostřelování jaderné elektrárny Záporoží, jednotlivé útoky na civilisty či

Dům v Kyjevě zničený ruskou raketou [2]

používání kazetových bomb v civilních oblastech, masakry v Buče, Boroďance nebo ostřelování nádraží v Kramatorsku. S postupujícím konfliktem se objevují i podezření na válečné zločiny spáchané ukrajinskými jednotkami.

Západní státy včetně České republiky agresi odsoudily, vyjádřily podporu Ukrajině a začaly ji podporovat finančně i materiálně. Na Rusko uvalily velmi tvrdé sankce, které mají vyvinout tlak, aby invazi ukončilo. Sankce nedopadají pouze na Rusko jako celek, ale i na stovky osob, včetně prezidenta Putina a ministra zahraniční Lavrova. Z Ruska na protest proti agresi odešlo přes 400 společností a ruská letadla nesmějí přelétávat nad většinou evropských států, Spojenými státy americkými a Kanadou.

Ukrajina a Mezinárodní trestní soud

Ukrajina není smluvní stranou Římského statutu, tudíž nemůže sama předkládat návrhy Mezinárodnímu trestnímu soudu (MTS). Nicméně se již dvakrát rozhodla akceptovat jurisdikci soudu na zločiny údajně spáchané na jejím území. Prvním prohlášením oznámila MTS, že akceptuje jurisdikci MTS na zločiny, které byly spáchány na jejím území mezi 21. listopadem 2013 a 22. únorem 2014 v souvislosti s Euromajdanem. Druhým prohlášením uznala jurisdikci MTS pro zločiny spáchané na jejím území od 20. února 2014, to se tudíž vztahuje i na současnou ruskou agresi.

Úřad žalobce MTS zahájil v roce 2014 předběžné šetření situace na Ukrajině. Bývalá žalobkyně MTS Fatou Bensouda konstatovala existenci důvodného podezření, že na Ukrajině byly spáchány válečné zločiny a zločiny proti lidskosti. Ve světle únorové agrese oznámil Žalobce MTS Karim Khan, že se rozhodl požádat MTS o schválení vyšetřování situace na Ukrajině, načež ho o vyšetřování požádalo 41 států včetně České republiky.

Jelikož žalobce obdržel žádosti od členských států MTS, nemusí nyní čekat na schválení vyšetřování přípravným senátem a může ho automaticky zahájit, čímž se celý proces výrazně urychlí. Khan uvedl, že vyšetřování se bude týkat všech zločinů, u kterých Ukrajina uznala jurisdikci MTS spáchaných na území Ukrajiny od listopadu 2013.

Ruský prezident Vladimir Putin vydal rozkaz k útoku na Ukrajinu [3]

V současné době již na Ukrajinu vyslal tým expertů, kteří hledají důkazy o válečných zločinech a zločinech proti lidskosti.

Nyní můžeme doufat, že válka na Ukrajině brzy skončí a osoby zodpovědné za spáchaná zvěrstva se budou v co nejbližší době zpovídat ze svých zločinů v soudních síních Mezinárodního trestního soudu v Haagu. Kromě toho může na základě univerzální jurisdikce zločiny spáchané na Ukrajině stíhat i Česká republika.

Uzávěrka článku byla k 26. 4. 2022.

Zdroje

Burýšek, Jiří. Dziuba, Daryna. Juna, Petr. Šest let od zvratu na Ukrajině. Události na Majdanu den za dnem. Seznam zprávy. 30. 11. 2019. https://www.seznamzpravy.cz/clanek/sest-let-od-zvratu-na-ukrajine-udalosti-na-majdanu-den-za-dnem-83663.

ČTK. Válečné zločiny páchané na Ukrajině může stíhat i Česko, uvedla právnička. 4. 3. 2022. https://www.ceskenoviny.cz/

zpravy/valecne-zlociny-pachane-na-ukrajine-muze-stihat-i-cesko-uvedla-pravnicka/2172178.

Dorňáková, Tereza. Velký přehled sankcí: Podívejte se, kdo pomáhá škrtit rubl, a kdo Rusku zůstal. Seznam Zprávy. 18. 3. 2022. https://www.seznamzpravy.cz/clanek/fakta-velky-prehled-sanci-pripojuji-se-staty-firmy-sportovci-i-chovatele-kocek-194173.

Gáfriková, Eliška. PŘEHLEDNĚ: Klíčové události války na Ukrajině, mapa invaze, počty uprchlíků. Deník cz. Aktualizováno k 20. 3. 2022. https://www.denik.cz/ze_sveta/ukrajina-valka-deni-prehledne.html.

Gáfriková, Eliška. Stříleli do civilistů, drancovali domy. Hrůzy v Borodďance by mohly předčít Buču. Deník cz. 9. 4. 2022. https://www.denik.cz/staty-mimo-eu/borodanka-masakr-svedectvi.html

Gáfriková, Eliška. Šokující video: Vojáci v ukrajinských uniformách u Kyjeva stříleli zajaté Rusy. Deník cz. 7.4. 2022 https://www.denik.cz/staty-mimo-eu/video-zabiti-rusove.html.

iDnes. Rusové se sunou Ukrajinou pomalu. Velký odpor napomáhá frustraci. 26. 2. 2022. https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/ukrajina-rusko-valka-odpor-armada-obrana-ofenziva-boje.A220226_164550_zahranicni_pmk.

iRozhlas. Nádraží v Kramatorsku, kde tisíce Ukrajinců čekaly na evakuaci, zasáhly ruské rakety. 50 mrtvých. 8. 4. 2022. https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/kramatorsk-nadrazi-ukrajina-valka-na-ukrajine-online-aktualne-rusko_2204081045_ako.

Kropáček, Jiří. Truchá, Helena. Anatomie ruské invaze. Mapujeme Putinovo brutální tažení Ukrajinou. Aktuálně cz. 11. 3. 2022. https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/anatomie-valky-na-ukrajine-ruska-invaze-den-po-dni/r~58501380997311ecb5bd0cc47ab5f122/.

Matzek, Jan. Anexe Krymu Ruskou federací. Institut pro politiku a společnost. Leden 2016. https://www.politikaspolecnost.cz/wp-content/uploads/2016/01/Matzek_Anexe-Krymu-Ruskou-federac%C3%AD_%C4%8CJ.pdf.

Mezinárodní trestní soud. 2022. Statement of ICC Prosecutor, Karim A.A. Khan QC, on the Situation in Ukraine: Additional Referrals from Japan and North Macedonia; Contact portal launched for provision of information. https://www.icc-cpi.int/Pages/item.aspx?name=20220311-prosecutor-statement-ukraine.

Mezinárodní trestní soud 2022. Statement of ICC Prosecutor, Karim A.A. Khan QC, on the Situation in Ukraine: Receipt of Referrals from 39 States Parties and the Opening of an Investigation. https://www.icc-cpi.int/Pages/item.aspx?name=2022-prosecutor-statement-referrals-ukraine.

Mezinárodní trestní soud. 2020. Statement of the Prosecutor, Fatou Bensouda, on the conclusion of the preliminary examination in the situation in Ukraine. https://www.icc-cpi.int/Pages/item.aspx?name=201211-otp-statement-ukraine.

Musil, Adam, Ondráčková, Tereza. Ostřelování Luhanské oblasti zesiluje. Po útoku raketami na Oděsu zemřelo osm lidí. ČT 24. 23. 4. 2022. https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/3477714-satelitni-snimky-ukazuji-kopani-hrobu-u-mariupolu-vychod-a-jih-ukrajiny-celi-utokum

Novák, Martin. Východoukrajinští separatisté vyhlásí samostatnost. Aktuálně.cz. 12. 5. 2014. https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/vychodoukrajinsti-separatiste-vyhlasi-samostatnost/r~43dacea2d94811e3ad22002590604f2e/.

Novinky cz. Historie konfliktu Ruska a Ukrajiny. 25. 2. 2022. https://www.novinky.cz/zahranicni/evropa/clanek/historie-konfliktu-ruska-a-ukrajiny-40388409.

Novinky cz. Operace ve Slavjansku pohřbila ženevskou dohodu, varoval Kreml. 2. 5. 2014. https://www.novinky.cz/zahranicni/evropa/clanek/operace-ve-slavjansku-pohrbila-zenevskou-dohodu-varoval-kreml-227314.

Novinky cz. Proruští aktivisté v Doněcku vyhlásili nezávislost, chtějí pozvat ruské vojáky. 7. 4. 2014. https://www.novinky.cz/zahranicni/evropa/clanek/prorusti-aktiviste-v-donecku-vyhlasili-nezavislost-chteji-pozvat-ruske-vojaky-224615.

RadioFreeEurope Radio Liberty. Ukraine Sentences Ex-President Yanukovych In Absentia To 13 Years In Prison. 24. 1. 2019. https://www.rferl.org/a/kyiv-judge-says-yanukovych-s-guilt-proven-in-treason-trial-no-verdict-yet/29728084.html.

Reuters. U.S. Embassy in Ukraine calls nuclear power plant attack 'war crime'. 5. 3. 2022. https://www.reuters.com/world/us-embassy-ukraine-calls-nuclear-power-plant-attack-war-crime-2022-03-04/.

Skoupý, Tomáš. Buča vydává další děsivá svědectví o masakru civilistů. Novinky cz. 3. 4. 2022. https://www.novinky.cz/valka-na-ukrajine/clanek/buca-vydava-dalsi-desiva-svedectvi-o-masakru-civilistu-40392608.

Sobotka, Michal. Lavrov vysvětlil, co si Rusko představuje pod pojmem denacifikace Ukrajiny. Novinky cz. 18. 3. 2022. https://www.novinky.cz/valka-na-ukrajine/clanek/lavrov-vysvetlil-co-si-rusko-predstavuje-pod-pojmem-denacifikace-ukrajiny-40390943.

Protesty proti válce na Ukrajině probíhají po celém světě [4]

Fotografie

[1] Ukrajinský prezident Volodymyr Zelenskyj stojí v čele obrany své země. Volodymyr Zelensky met with Dutch PM Mark Rutte in occasion of possible Russian invasion (30), autor: President of Ukraine, 2. únor 2022, zdroj: Wikimedia commons, CC BY 4.0.

[2] Dům v Kyjevě zničený ruskou raketou. zelensky-ukraine-russia-war-time-cover-story04, autor: manhai, 25. únor. 2022, zdroj: Flickr, CC BY 2.0.

[3] Ruský prezident Vladimir Putin vydal rozkaz k útoku na Ukrajinu. Σότσι - Συνάντηση με τον Πρόεδρο της Ρωσικής Ομοσπονδίας Vladimir Putin, autor: ΝΕΑ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ, 8. prosinec 2021, zdroj: Flickr, CC BY-NC 2.0.

[4] Protesty proti válce na Ukrajině probíhají po celém světě. No to war in Ukraine – 002, autor: Garry Knight, 25. únor. 2022, zdroj: Flickr, CC0 1.0.

První výsledky po šesti letech vyšetřování situace v Gruzii: Žalobce Mezinárodního trestního soudu požádal o vydání tří zatykačů

Dagmar Matúšů

Po šesti letech od zahájení vyšetřování situace v Gruzii se žalobce Mezinárodního trestního soudu odhodlal k dalšímu kroku a na začátku března 2022 požádal přípravný senát o vydání zatykače na tři bývalé představitele správy sporné gruzínské oblasti Jižní Osetie. Ti mají před Soudem stanout v souvislosti s válečnými zločiny spáchanými v době tzv. rusko-gruzínské války, která sužovala území Jižní Osetie a jejího okolí v srpnu 2008 a vyžádala si životy stovek, převážně civilních, obětí.

Předmětem vyšetřování situace v Gruzii jsou zločiny spadající do jurisdikce Mezinárodního trestního soudu (dále jen MTS, Soud) údajně spáchané třemi stranami rusko-gruzínské války – gruzínskými ozbrojenými silami, jihoosetskými jednotkami a ozbrojenými silami Ruské federace (více k samotnému konfliktu a jeho vyšetřování viz Bulletin duben 2016, s. 10). Žádost žalobce MTS o vydání zatykačů (dále jen žádost) se však zaměřuje pouze na činy, jež měly být spáchány jednotkami jihoosetské správy v kontextu okupace Jižní Osetie ozbrojenými silami Ruské federace.

Zatykače míří na bývalého ministra vnitra tehdejší správy Jižní Osetie Mikhaila Mindzaeva, na vedoucího zařízení předběžného zadržení Gamleta Guchmazova a na jihoosetského ombudsmana Davida Sanakoeva. Právě tyto tři osoby jsou dle žalobce MTS Karima Khana podezřelé ze spáchání válečných zločinů na území Jižní Osetie a v jejím okolí v období mezi 8. a 27. srpnem 2008.

Civilisté terčem útoku

Většina gruzínského obyvatelstva z Jižní Osetie v průběhu války uprchla, avšak téměř okamžitě poté, co byla z území vytlačena také gruzínská armáda, začaly jihoosetské jednotky za výrazné podpory ruských ozbrojených sil zatýkat ty, kteří nebyli schopni nebo ochotni opustit své domovy a utéct z bojů. Tuto skupinu tvořili zejména staří a nemocní gruzínští civilisté.

Ruská okupace v Gruzii vyhnala do ulic mnoho protestujících [1]

Valná většina z nich byla následně držena v zařízení předběžného zadržení, nad jehož chodem měli plnou kontrolu právě vedoucí zařízení Guchmazov a jeho nadřízený Mindzaev z pozice ministra vnitra. Dle dostupných důkazů vědomě umožnili, aby mnoho ze zadržených bylo strážci v zařízení uráženo, bito, mučeno, ponižováno a protiprávně drženo v nehygienických a nebezpečných podmínkách. Nadto jim nebyl poskytnut žádný platný důvod jejich zadržení a nebylo jim ani umožněno uplatnit jakákoliv procesní práva.

Někteří ze zadržených byli rovněž použiti jako rukojmí s cílem přimět gruzínské úřady k propuštění odsouzenců z Jižní Osetie, kteří byli uvězněni

na území Gruzie již před vypuknutím války. Tato takzvaná výměna byla primárně vyjednávána obviněným jihoosetským ombudsmanem Sanakoevem.

Vydání zatykače nutností

Žalobce MTS pojal na základě důkazů a provedeného vyšetřování důvodné podezření, že Mindzaev, Guchmazov a Sanakoev nesou trestní odpovědnost za válečné zločiny protiprávního zbavení osobní svobody, mučení, nelidského zacházení, těžké urážky lidské důstojnosti, braní rukojmích a protiprávního přesunu.

Jejich zatčení a předvedení před MTS je dle žalobce Khana nutné, neboť lze důvodně očekávat, že by dotyční pouhé předvolání (*summons to appear*) [1] nerespektovali. Vydání zatykače pak podporuje také fakt, že všichni tři podezřelí se v současné době s největší pravděpodobností nacházejí v místech pod kontrolou jihoosetských nebo ruských orgánů, u kterých vzhledem k jejich předchozí výrazné nespolupráci s MTS nelze předpokládat, že by nyní jakkoli přispěly k zajištění přítomnosti podezřelých před Soudem.

Demonstrace proti ruské agresi na Ukrajině [2]

Paralela k situaci na Ukrajině: „Poselství“ ruským představitelům?

Vyšetřování odhalilo také údajnou roli vysoce postaveného ruského vojenského důstojníka Vyacheslava Borisova, který je již sice po smrti, ale dle žalobce MTS je rovněž podezřelý, že úmyslně přispěl k vykonání některých v žádosti uvedených zločinů. Pokud by byl tedy Borisov stále naživu, je pravděpodobné, že by žalobce požádal o vydání zatykače také proti němu. Zmínkou o roli ruského generála Borisova žalobce Khan v podstatě naznačuje odpovědnost ozbrojených sil Ruské federace za zločiny vyšetřované Úřadem žalobce MTS (dále jen OTP) v rámci situace v Gruzii.

Nadto žalobce výslovně označil obsazení Jižní Osetie za okupaci Ruskou federací a dokonce připodobnil mezinárodní zločiny spáchané na území Jižní Osetie k činům, které v rámci předběžného šetření OTP zaznamenal také na území Ukrajiny. Toto lze chápat jako jasnou zprávu žalobce Khana ruským představitelům, že v případě existence dostatečných důkazů může podobné vyústění ve formě vydání zatykačů následovat také v probíhajícím vyšetřování situace na Ukrajině.

Překvapivé načasování žalobcova kroku

Od rusko-gruzínské války v oblasti Jižní Osetie uplynulo již 14 let. Předběžné šetření v situaci v Gruzii trvalo celých osm let a od zahájení vyšetřování v lednu 2016 nedošlo k téměř žádnému výraznému posunu. V této souvislosti se tak rozhodnutí žalobce Khana požádat o vydání zatykačů jen dva týdny po zahájení invaze Ruské federace na Ukrajinu může zdát přinejmenším překvapivým. Toto načasování spolu s výslovným odkazem k Ruské federaci vyvolává debaty o tom, co je skutečným záměrem žalobcova kroku.

Gruzínské ministerstvo spravedlnosti tento posun nicméně uvítalo a označilo jej za *„další vítězství pro Gruzii“*. V roce 2021 totiž v její prospěch rozhodl Evropský soud pro lidská práva, ke kterému Gruzie podala na Ruskou federaci v roce 2008 mezistátní stížnost pro vážná porušení lidských práv v souvislosti s válečným konfliktem v Jižní Osetii (více k rozhodnutí viz Bulletin březen 2021, s. 23).

Budoucí vývoj je stále nejistý

Je otázkou, kdy a zda vůbec se podaří tři podezřelé jihoosetské představitele zatknout a dostat před MTS k řádnému soudnímu procesu. Vzhledem k tomu, že Ruská federace není smluvní stranou Římského statutu a dlouhodobě odmítá s MTS jakkoliv spolupracovat, je také na místě si položit otázku, do jaké míry budou její představitelé brát žalobcovo „poselství" v souvislosti se situací na Ukrajině vážně. Bez ohledu na tyto nejistoty budoucího vývoje lze však rozhodnutí žalobce Khana vnímat pozitivně a to minimálně z důvodu, že se vyšetřování situace v Gruzii dostalo po dlouhé odmlce zase o krok dále.

Poznámka

[1] O předvolání může žalobce MTS požádat dle čl. 58 odst. 7 Římského statutu místo zatýkacího rozkazu. Přípravný senát následně předvolání vydá, pokud shledá dostatečné důvody domnívat se, že to postačí k zabezpečení přítomnosti podezřelé osoby. Předvolání může obsahovat podmínky omezující osobní svobodu, nikoliv však v podobě zadržení.

Stanou někdy jihoosetští představitelé před Mezinárodním trestním soudem? [3]

Zdroje

Mezinárodní trestní soud, ICC Prosecutor, Karim A.A. Khan QC, announces application for arrest warrants in the Situation in Georgia, 10. 3. 2022,

(https://www.icc-cpi.int/Pages/item.aspx?name=20220310-prosecutor-statement-georgia)

Ministry of Justice of Georgia, Another victory of Georgia over the August 2008 war, News, 11. 3. 2022,

(https://justice.gov.ge//?m=articles&id=UpL8kINlaj)

Thierry Cruvellier, ICC/Georgia: "Because of Ukraine everything changed", Justiceinfo.net, 15. 3. 2022,

(https://www.justiceinfo.net/en/88833-icc-georgia-because-ukraine-everything-changed.html)

Úřad žalobce MTS, Situation in Georgia: Public redacted version of „Prosecutor's application pursuant to article 58 for warrants of arrest against Mikhail MINDZAEV, Gamlet GUCHMAZOV and David SANAKOEV", 2022, Haag,

(https://www.icc-cpi.int/CourtRecords/CR2022_01944.PDF)

Fotografie

[1] Ruská okupace v Gruzii vyhnala do ulic mnoho protestujících. Protest, autor: Wilhelm Joys Andersen, 12. srpna 2008, zdroj: Flickr, CC BY-SA 2.0.

[2] Demonstrace proti ruské agresi na Ukrajině. TRIBUNAL NOW!, autor: pix-4-2-day, 5. března 2022, zdroj: Flickr, CC BY-ND 2.0.

[3] Stanou někdy jihoosetští představitelé před Mezinárodním trestním soudem? International Criminal Court 1, autor: Greger Ravik, 30. června 2019, zdroj: Flickr, CC BY 2.0.

Aktuality sekce Mezinárodní trestní spravedlnost

Adam Crhák

Rada OSN pro lidská práva odsoudila činnost vládních ozbrojených složek v Myanmaru

V polovině března Rada zveřejnila zprávu ze svého pravidelného zasedání, ve které se vyjádřila k událostem v Myanmaru od převratu 1. února 2021 po současnost. Odsoudila hrubé porušování lidských práv a páchání násilí na civilním obyvatelstvu ze strany vládních vojenských a bezpečnostních složek, které doposud potlačují lidové demonstrace vyvolané událostmi již před více než rokem.

V souvislostí s potlačováním demonstací vůči armádnímu vedení země bylo zabito nejméně 1600 lidí a dalších 440 tisíc jich bylo vysídleno. Dle odhadů Rady by mohlo dalších 14 milionů civilistů potřebovat naléhavou humanitární pomoc. Vysoká komisařka OSN pro lidská práva, Michelle Bechelet, proto vyzvala mezinárodní společenství, aby posílilo snahu přivést pachatele porušování lidských práv v Myanmaru k odpovědnosti.

Mezinárodní trestní soud stíhá případ ovlivňování svědků v Keni

Zástupce prokurátora MTS James Stewart zahájil v polovině února řízení proti právníkovi Paulu Gicheruemu z Keni. Vznesená obvinění se týkají údajné manipulace se svědky v souvislosti s neúspěšným případem MTS proti kandidátovi v prezidentských volbách v roce 2007, Williamu Rutovi. Volby tehdy provázelo násilí, které si vyžádalo více než tisícovku obětí a Paul Gicheru měl údajně falšovat důkazy a zastrašováním umlčet svědectví, které mohla pomoci k dosažení výkonu spravedlnosti. Odhalování identity svědků veřejnosti mělo za následek ohrožení jejich života.

Jelikož se obžaloba zabývá pouze procesními porušeními, nehrají ve sporu ústřední role oběti těchto zločinů, ani jim není možno poskytnout

Paul Gicheru před Mezinárodním trestním soudem [1]

odškodnění. Odsouzení Paula Gicherua tak docílí nanejvýš nepřímého uznání jejich utrpení. I přesto je však pro integritu Soudu důležité před ním vymáhat výkon spravedlnosti a v konečném důsledku docílit rozhodnutí o trestu, který obžalovanému hrozí až ve výši 5 let odnětí svobody

Došlo k vyhlášení rozsudku Zvláštního tribunálu pro Libanon ve věci Prosecutor v Mehri a Oneissi

Odvolací senát Zvláštního tribunálu pro Libanon dne 10. března na základě odvolání obžaloby ve věci *Prosecutor v. Mehri and Oneissi* jednomyslně zrušil předchozí osvobozující rozsudek týkající se Hassana Habiba Merhiho a Husseina Hassana Oneissiho a oba muže odsoudil. Došlo tak na základě důkazů, které se podařilo obžalobě zajistit v průběhu trestního stíhání a které bez důvodné pochybnosti (*beyond reasonable doubt*) prokazují vinu pachatelů.

Spolu s původním odsouzeným, Jamilem Ayyashem, tak všichni tři muži čelí vysokým trestům odnětí

svobody za podíl na vraždě bývalého libanonského premiéra Rafíka Haríriho. Exploze nastražené bomby zároveň zapříčinila smrt 21 osob a zranění 226 dalších. Útok byl zinscenován teroristickou militantní skupinou Hizballáh, jejíž jsou všichni tři muži členy. Čtvrtému muži, Assanu Hassan Sabra, který se měl podle původní obžaloby na bombovém útoku také podílet, se odvolacímu senátu vina prokázat nepodařila.

„Avšak odsouzením jejich odpovědnost nekončí. Merhi a Oneissi spolu se svým spolupachatelem Salimem Ayyashem zůstávají na útěku. Spravedlnost požaduje, aby byli zatčeni.“ dodal k rozsudku prokurátor Norman Farrell z Kanady.

Zdroje

Úřad Vysokého komisaře OSN pro lidská práva, Myanmar: UN report urges immediate, concerted effort by international community to stem violence, hold military accountable, Press Release, 15. 3. 2022,

(https://www.ohchr.org/en/press-releases/2022/03/myanmar-un-report-urges-immediate-concerted-effort-international-community)

Mezinárodní trestní soud, Statement of ICC Deputy Prosecutor, Mr James Stewart, at the opening of the trial in the Gicheru case, Office of the Prosecutor, 15. 2. 2022,

(https://www.icc-cpi.int/Pages/item.aspx?name=20220215-otp-statement-gicheru)

Mezinárodní trestní soud, Gicheru trial opens at International Criminal Court, Press Release, 15. 2. 2022,

(https://www.icc-cpi.int/Pages/item.aspx?name=pr1640)

Zvláštní tribunál pro Libanon, Appeals Chamber reverses the acquittals of Hassan Habib Merhi and Hussein Hassan Oneissi and convicts them in the case of Prosecutor v. Merhi and Oneissi (STL-11-01), Press Release, 10. 3. 2022,

(https://www.stl-tsl.org/en/media/press-releases/appeals-chamber-reverses-the-acquittals-of-hassan-habib-merhi-and-hussein-hassan-oneissi-and-convicts-them-in-the-case-of-prosecutor-v-merhi-and-oneissi-stl-11-01)

Zvláštní tribunál pro Libanon, Ayyash et al. (STL-11-01), The Cases, 10. 3. 2022,

(https://www.stl-tsl.org/en/the-cases/stl-11-01)

Zvláštní tribunál pro Libanon, Summary of Appeal Judgement in Prosecutor v. Hassan Habib Mehri and Hussein Hassan Oneissi, 10. 3. 2022,

(https://www.stl-tsl.org/crs/assets/Uploads/20220310-Summary-of-Appeal-Judgment-EN.pdf)

Fotografie

[1] Paul Gicheru před Mezinárodním trestním soudem, zdroj: ICC-CPI.

[2] Demonstranti proti vojenskému puči v ulicích. Protest in Myanmar against Military Coup 14-Feb-2021 03, autor: MgHla (aka) Htin Linn Aye, 14. únor 2021, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY-SA 4.0.

Demonstranti proti vojenskému puči v ulicích [2]

2) Evropský systém ochrany lidských práv

Vedoucí sekce: Tomáš Opat

SDEU: Cena za porušování pravidel právního státu může být vysoká

Anna Kačmaříková

Unijní novinka v oblasti ochrany právního státu – nařízení o podmíněnosti, obstálo před Soudním dvorem EU, který 16. února 2022 vynesl dlouho očekávané rozsudky týkající se žalob Maďarska a Polska. EU tak může v případě prokazatelného porušování principů právního státu snížit finanční prostředky přidělené těm členským státům, které tyto základní hodnoty nerespektují.

Je tomu již několik let, co se EU potýká s fenoménem eroze demokracie, který se mj. projevuje postupným porušováním některých základních principů právního státu. V prosinci 2020 proto Evropský parlament a Rada EU přijali tzv. nařízení o podmíněnosti, které je novým nástrojem, jak motivovat členské státy respektovat hodnotové základy, na nichž Unie stojí.

Nařízení umožňuje regulovat čerpání finančních prostředků unijního rozpočtu v závislosti na dodržování principů právního státu. Na jeho základě bude možné přijmout tzv. opatření na ochranu rozpočtu. V případě, že některý ze členských států základní hodnoty porušuje, může Rada EU na základě podnětu Komise nově pozastavit platby z unijního rozpočtu nebo zrušit schválení programů, které mají být z rozpočtu financovány.

Achillova pata Maďarska a Polska

Nebylo překvapením, že proti zavedení nových pravidel vzápětí protestovaly Maďarsko a Polsko. Již několik let jsou tyto dvě země relativně problémovými hráči, pro které je právě dodržování principů právního státu a postup v souladu s demokratickými hodnotami velkou výzvou.

Polsko čelí všeobecné kritice zejména ve vazbě na justiční reformy provedené pod taktovkou vládní

Tváří maďarských reforem je Viktor Orbán [1]

strany PiS. Navíc v říjnu 2021 polský ústavní soud vydal kontroverzní rozsudek, ve kterém shledal některá ustanovení Smlouvy o EU (SEU) neústavními a v podstatě tak popřel základní principy fungování EU. Aktuální problém představují i změny potratové legislativy.

Maďarsko je dlouhodobě problematickým aktérem, nechvalně proslulým jak úpravami legislativy postupně zavádějícími neliberální režim, tak přístupem k migrantům nebo LGBTQ+ menšině. Kontroverze vyvolává také reforma soudnictví a vzdělávacího systému. Dochází k popírání základních politických práv, zejména svobody slova.

Obě zmíněné země podaly v březnu 2021 žaloby na neplatnost, ve kterých se domáhaly zrušení nařízení. Namítaly, že primární právo EU neposkytuje dostatečný právní základ pro zavedení takových

pravidel a že jejich zakotvením překročila EU své pravomoci. Nařízení údajně také obchází postup podle čl. 7 Smlouvy o EU a jeho vydáním došlo k porušení principu právní jistoty.

Hodnoty, základ (nad)státu

SDEU v prvé řadě zdůraznil význam čl. 2 SEU. Ten odkazuje na společné hodnoty, na kterých je Unie založena a které všechny členské státy sdílí. Ostatně bez nich by jejich členství v EU nebylo ani možné. Podle SDEU jsou společné hodnoty tak klíčovým prvkem evropského společenství, že musí existovat mechanismus, jak chránit jejich existenci. Nemají tak být pouhou vstupenkou do evropského klubu, naopak, jsou nadčasovými požadavky, které členské státy musí naplňovat po celou svého členství. Nařízení tedy řeší situaci, kdy EU stanovovala požadavky na podobu právního státu u nově přistupujících zemí, nicméně postrádala mechanismus jejich následné kontroly.

Důležitá je také spojitost mezi dodržováním závazků plynoucích ze čl. 2 SEU a principem vzájemné důvěry, který je stavebním kamenem solidarity v rámci Unie. To samo o sobě může znít jako pouhý vzletný diskurs, nicméně je to právě solidarita, která představuje základ fungování unijního rozpočtu. Požívání výhod plynoucích ze společných finančních zdrojů tedy musí odpovídat respektování základních pravidel.

Projevy nesouhlasu s politickým směřováním Polska [2]

Situace, kdy členský stát čerpá společné finanční prostředky a zároveň vše nasvědčuje tomu, že jeho politiky odporují základním hodnotám, ohrožuje finanční zájmy Unie. To se může dít například v situaci, kdy jsou ze společného rozpočtu financovány projekty, které ve své podstatě působí proti hodnotám EU. Navíc neexistují záruky, že v takovém případě členský stát dostojí podmínkám, které se k užívání společných zdrojů váží.

Obcházení legislativy a překročení pravomocí?

SDEU také vyvrátil argument Maďarska a Polska, že nařízení obchází čl. 7 SEU, který již nabízí řešení otázky porušování společných hodnot. Skrze systém postupných varování může Rada EU nakonec rozhodnout o pozastavení hlasovacích práv státu, který hodnoty podle čl. 2 SEU závažně a trvale porušuje. K takovému závěru je však třeba shody všech členských států, přičemž mezi Maďarskem a Polskem platí dohoda, že se v rámci případného zahájení procedury podle čl. 7 SEU podpoří.

Cílem postupu podle čl. 7 je podle SDEU primárně přimět členské státy ke změně jejich přístupu. Nařízení o podmíněnosti však směřuje k jinému cíli – k ochraně unijního rozpočtu. Dle SDEU tak jde o dvě různá opatření týkající se dvou odlišných momentů, ale požívajících stejné míry legitimity.

SDEU pokládá za nezbytné, aby Unie měla k dispozici odpovídající nástroj ochrany rozpočtu, a proto podle něj vydáním nařízení o podmíněnosti EU nepřekročila své pravomoci. Navíc nařízení opravňuje unijní instituce vyhodnocovat výhradně jednání členských států jako takových, což spadá do rozsahu kompetencí, které byly Unii svěřeny.

Evropa hledá jistoty

Na námitku Maďarska a Polska, že nařízení porušuje princip právní jistoty, neboť neobsahuje konkrétní definici právního státu, SDEU odkazuje na

svou dosavadní judikaturu a na společný konsensus a národní praxe členských států. Propůjčení konkrétních rysů konceptu právního státu není úkolem Unie, nýbrž posláním jejich členů, které principy právního státu přímo či nepřímo definují skrze národní ústavní pořádek.

SDEU nicméně adresáty nařízení částečně uklidňuje, když konstatuje nutnost přímé spojitosti mezi porušením principů právního státu a jeho dopadem nebo rizikem jeho dopadu na rozpočet Unie. Musí jít o jednání, které je přičitatelné členskému státu a které je pro fungování unijního rozpočtu relevantní. Pokud jde o šíři definice „rizika", SDEU zdůrazňuje, že vodítkem pro vyhodnocování konkrétní situace je unijní finanční legislativa a princip proporcionality.

Opatření přijímaná na základě nařízení o podmíněnosti mohou mířit na položky rozpočtu, se kterými nežádoucí chování členského státu přímo nesouvisí, pouze v případě, že je to nezbytně nutné k ochraně unijního rozpočtu jako celku. Dostatečnou ochranu právní jistoty SDEU spatřuje také v povinnosti Komise postupovat v souladu se stanovenou procedurou, podle které je před přijetím rozpočtových opatření nutné konzultace s dotčeným členským státem.

Jednou demokrat, navždy demokrat

SDEU potvrdil, že právní stát je právně závazným institutem, čímž uzavřel dlouhé diskuze týkající se neurčitosti a deklaratorního charakteru tohoto pojmu. Národní identity členských států jsou podle SDEU faktorem, který je třeba brát v potaz, nicméně nikdy je není možné vykládat způsobem, jenž by bránil plnění závazků vyplývajících z čl. 2 SEU. Členské státy mají povinnost fungovat v souladu se základními hodnotami Unie, a pokud tak byly schopny činit při svém vstupu do EU, není možné, aby v podobném duchu nepokračovaly dále.

Zdroje

Soudní dvůr Evropské unie. Rozsudek pléna ve věci C-156/21, 16. února 2022 (https://eur-lex.europa.eu/legal-content/cs/TXT/?uri=CELEX:62021CJ0156).

Soudní dvůr Evropské unie. Rozsudek pléna ve věci C-157/21, 16. února 2022 (https://eur-lex.europa.eu/legal-content/cs/TXT/?uri=CELEX:62021CJ0157).

Freedom House. (2022). Hungary: Freedom in the world 2022. Získáno z https://freedomhouse.org/country/hungary/freedom-world/2022

Progin-Theuerkauf, S., Berger, M. (2022, 3, 11). ECJ confirms Validity of the Rule of Law Conditionality Regulation [příspěvek na blogu]. Získáno z https://europeanlawblog.eu/2022/03/11/ecj-confirms-validity-of-the-rule-of-law-conditionality-regulation/

Zemskova, A. (2022, 2, 18). Rule of Law Conditionality: a Long-Desired Victory or a Modest Step Forward?: Hungary v Parliament and Council (C-156/21) and Poland v Parliament and Council (C-157/21) [příspěvek na blogu]. Získáno z https://eulawlive.com/analysis-rule-of-law-conditionality-a-long-desired-victory-or-a-modest-step-forward-hungary-v-parliament-and-council-c-156-21-and-poland-v-parliament-and-council-c-157-21-by/

Fotografie

[1] Tváří maďarských reforem je Viktor Orbán. EC137, autor: Európai Bizottság/ Végel Dániel, Európa Pont, 7. ledna 2011, zdroj: Flickr, CC BY-2.0.

[2] Projevy nesouhlasu s politickým směřováním Polska. Protest in Gdansk against Poland's new abortion rights 24.10.2020, autor: LukaszKatlewa, 24. října 2020, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY-SA 4.0.

[3] SDEU potvrdil zákonnost nařízení o podmíněnost. Court of Justice of the European Union tower and sign (Luxembourg), autor: Transparency International EU Office, 25. března 2013, zdroj: Flickr, CC BY-NC-ND 2.0.

SDEU potvrdil zákonnost nařízení o podmíněnosti [3]

Generální advokát SDEU: Občané Spojeného království pozbyli unijního občanství a z něho plynoucích výhod

Eliška Andrš

Generální advokát Soudního dvora EU vydal posudek, kterým vyjádřil názor, že občané Spojeného království již nadále nejsou občany EU a Dohoda o vystoupení Spojeného království z EU je platná. Tento přístup znemožní občanům Spojeného království využívat výhody unijního občanství, jako například účast v komunálních volbách jiného členského státu.

V únoru se generální advokát SDEU Collins vyslovil ve svém posudku, že občané Spojeného království ztrácí s odchodem jejich země z EU výhody spojené s unijním občanstvím. Vyjádřil tím své stanovisko ohledně podstaty a statusu občanství EU stejně jako procesu vystoupení z EU.

Případ se týká paní EP, která pobývá ve Francii od roku 1984 a je vdaná za občana Francie. Občankou Francie se nestala kvůli své přísaze věrnosti královně Spojeného království, kterou složila jako zaměstnankyně tehdejší Foreign and Commonwealth Office.

V momentě, kdy vstoupila v platnost Dohoda o vystoupení Spojeného království z EU, vyškrtly francouzské úřady paní EP ze seznamu voličů pro komunální volby, v důsledku čehož nemohla v březnu a červnu 2020 volit.

Příslušný soud, ke kterému případ doputoval, ho poté postoupil SDEU se dvěma okruhy otázek: jsou občané Spojeného království nadále občany EU a pokud ne, je Dohoda o vystoupení Spojeného království z EU platná ve světle zásady přiměřenosti?

Podstata občanství EU

Občanství EU bylo zavedeno Maastrichtskou smlouvou (článek 20 Smlouvy o fungování Evropské unie) v rámci bližší integrace členských států. Mimo jiné poskytuje například již zmíněné právo volit a kandidovat v komunálních volbách ve členské zemi pobytu (článek 22).

Komisař pro vnitřní trh Thierry Breton [1]

Občanství EU také umožňuje SDEU ochraňovat práva a zájmy jeho držitelů více než kdy dříve. Ve věci Ruiz Zambrano například SDEU zamezil vyhoštění otce nezletilých občanů EU, přestože neměl právo se svými dětmi zůstat jako rodinný příslušník na základě volného pohybu osob (článek 21). Toto vyhoštění by totiž zbavilo jeho děti možnosti skutečně využívat práva vyplývající z jejich unijního občanství (článek 20 Smlouvy o fungování Evropské unie).

Podobně byl článek 20 použit ve věci Rottman. Právo EU bylo v oblasti zbavení občanství členského státu aplikovatelné právě přes článek 20, jelikož odebrání státního občanství zbaví jedince i občanství EU.

Tento případ ukázal, že přestože získávání a zbavování občanství spadá do pravomocí členských států, SDEU je ve výjimečných případech ochoten zakročit, jelikož občanství EU je považováno

za „základní status občanů členských států“ (Rudy Grzelczyk). Rozhodnutí o odebrání státního občanství tedy podléhá testu přiměřenosti.

Tento test je nicméně procedurálního charakteru, který nesnižuje kompetenci členských států v této oblasti. Stejně tak se od nynějšího případu výrazně liší kontext: Rottman se týkal odebrání občanství členským státem EU, ne o vystoupení členského státu z EU.

Článek 20 Smlouvy o fungování Evropské unie navíc stanovuje, že „občanství Unie doplňuje občanství členského státu, nenahrazuje je“. Že k unijnímu občanství je nezbytné občanství členského státu je jasné i z článku 9 Smlouvy o Evropské unii, který stanovuje, že „občanem Unie je každá osoba, která má státní příslušnost členského státu“.

Toto také zdůraznil generální advokát Collins ve svém stanovisku vyjadřujícím, že občané Spojeného království po vystoupení své země z EU ztratili unijní občanství.

Postup francouzských úřadů

Generální advokát Collins tyto argumenty také zmínil ve svém odůvodnění, proč francouzské úřady neporušily zásadu přiměřenosti při vyškrtnutí paní EP ze seznamu voličů.

Zmínil jiný kontext případu ve věci Rottman a poznamenal, že paní EP ztratila své právo se účastnit v komunálních volbách důsledkem rozhodnutí Spojeného království, ne francouzských úřadů. Rozhodnutí francouzských úřadů tedy nemohlo být podrobeno testu přiměřenosti, jelikož žádné posouzení situace paní EP by nemohlo vést k jinému výsledku, který by byl zároveň kompatibilní s právem EU.

Generální advokát také vyjádřil názor, že francouzské úřady se nedopustily diskriminace na základě národnosti. Podle Dohody o vystoupení byl totiž článek Smlouvy o fungování EU, který specificky upravuje právo na nediskriminaci v komunálních volbách, vynechán z práv, která byla ponechána britským občanům během přechodného období. Občané EU a občané třetích států, jako je nyní Spojené království, se navíc nenachází ve srovnatelné situaci, což je podmínka nutná ke shledání přítomnosti diskriminace.

Dohoda o vystoupení Spojeného království z EU

Generální advokát vyjasnil, že Dohoda o vystoupení nestanovuje, že členské státy mají povinnost ponechat ve svých seznamech voličů do komunálních voleb britské občany.

Co se týče otázky, zdali byla Dohoda o vystoupení Spojeného království z EU platná ve světle zásady

Město Auch v departementu Gers, sídlo soudu předkládajícího SDEU ředběžnou otázku [2]

přiměřenosti, generální advokát je toho názoru, že rozhodnutí o uzavření Dohody o vystoupení Spojeného Království z EU nemůže být kritizováno za neposkytnutí Britům právo volit a být volen v komunálních volbách ve členských státech EU, jelikož se Spojené království svým odchodem z EU stalo ve vztahu k EU třetí zemí.

Svým odchodem Spojené království odmítlo právo i zásady EU. Unie tedy není v pozici, kdy může po Spojeném království vyžadovat dodržování těchto zásad, či zajistit práva, která není povinna vyjednat jménem osob, které nadále již nejsou občany EU.

Reakce paní EP

Posudek generálního advokáta byl jistě zklamáním pro paní EP i další občany Spojeného království žijící v EU. Nic ale ještě není napevno rozhodnuto: SDEU rozhoduje v jednom ze čtyř případů jinak, než jak navrhuje generální advokát ve svém posudku, a právníci paní EP upínají své naděje právě k této možnosti.

Zdroje

Rowland, L. (2022). Setback for Briton fighting to maintain EU rights post Brexit. Získáno z: https://www.connexionfrance.com/article/French-news/Brexit/Disappointment-as-court-official-says-Britons-lost-EU-citizen-rights.

Soudní dvůr EU. (2001). Rozsudek ve věci Rudy Grzelczyk proti Centre public d'aide sociale d'Ottignies-Louvain-la-Neuve (Case C-184/99). Získáno z: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61999CJ0184.

Soudní dvůr EU. (2011). Rozsudek ve věci Gerardo Ruiz Zambrano proti Office national de l'emploi (ONEm) (Case C-34/09). Získáno z: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62009CJ0034.

Soudní dvůr EU. (2011). Rozsudek ve věci Janko Rottman proti Freistaat Bayern (Case C-135/08). Získáno z: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62008CJ0135.

Soudní dvůr EU. (2022). Posudek generálního advokáta Collinse ve věci EP proti Préfet du Gers and Institut national de la statistique et des études économiques (Case C-673/20). Získáno z: https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=254608&pageIndex=0&doclang=EN&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=693527.

Soudní dvůr EU. (24. února 2022). Advocate General Collins: British nationals who enjoyed the benefits of Union citizenship do not retain those advantages following the UK's withdrawal from the EU [tisková zpráva]. Získáno z: https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2022-02/cp220039en.pdf.

Fotografie

[1] Vyjednání Dohody o vystoupení z EU vyvolává emoce. Members debate and vote on the EU-UK withdrawal agreement, autor: European Parliament, 29. ledna 2020, zdroj: Flickr, CC BY 2.0.

[2] Město Auch v departementu Gers, sídlo soudu předkládajícího SDEU předběžnou otázku. A street in Auch, autor: Dan Dickinson, 22. září 2007, zdroj: Flickr, CC BY 2.0.

[3] Unijní občanství poskytuje jeho držitelům řadu výhod. Citizens' Dialogue in Bucharest, autor: European Committee of the Regions, 7. září 2017, zdroj: Flickr, CC BY-NC-SA 2.0.

Unijní občanství poskytuje držitelům řadu výhod [3]

Aktuality evropské sekce

Jana Vidláková

Evropský inspektor ochrany údajů vydal předběžné poznámky k spywaru Pegasus

Dokument vydaný evropským inspektorem ochrany údajů má přispět k předběžnému hodnocení rizik, která tento typ sledovací technologie představuje. Evropský inspektor se zaměřuje na představení spywaru, jeho fungování a možnosti zneužití. Posuzuje také jeho legální využití v rámci práva EU a navrhuje, jak by EU měla postupovat, aby ochránila základní lidská práva a svobody.

Pegasus je pravděpodobně zatím jeden z nejvýkonnějších hackerských nástrojů vyvinutý izraelskou společností NSO Group. Jedná se o moderní spyware napadající mobilní telefony, který umožňuje útočníkovi získat neomezený přístup k napadenému zařízení. Umožňuje také aktivovat mikrofon či kameru pro odposlouchávání a v krajních případech se útočník může vydávat za oběť za účelem získání přístupu k digitálnímu nebo fyzickému majetku. Nebezpečnost Pegasu zvyšuje také jeho náročná detekce a tzv. zero-click způsob útoku, který nevyžaduje žádnou aktivitu ze strany oběti.

K užití tohoto nebezpečného sledovacího spywaru jakožto nástroje k vymáhání práva došlo již v řadě evropských zemích proti občanům EU včetně opozičních politiků, novinářů a právníků. Jeho zákonné užívání přiznaly například Maďarsko či Polsko. Jiné státy jako například Francie teprve zahájily s NSO Group jednání o udělení licence tohoto produktu. Není pochyby, že Pegasus představuje bezprecedentní rizika a škody nejen pro základní lidská práva a svobody, ale také pro demokracii a právní stát. Evropský inspektor tak jako nejefektivnější řešení uvádí přijetí zákazu vývoje a užití spywaru s takovými schopnostmi, jaké má právě Pegasus.

ESLP: Slovensko porušilo právo na spravedlivý proces: Odsoudilo pašeráka migrantů na základě výpovědí svědků, které nevyslechlo v soudním řízení

Slovenské soudy odsoudily Al Ala, stěžovatele syrské národnosti, za to, že pomohl skupině migrantů.

Nový spyware má název po bájném řeckém okřídleném koni [1]

Většina usvědčujících důkazů sestávala z výpovědí migrantů v přípravném řízení. Stěžovatel se této fáze řízení neúčastnil, neměl v té době ani právní zastoupení a trestní soud následně již vyhoštěné svědky opětovně nevyslechl. Z tohoto důvodu neměl stěžovatel možnost vyslechnout nebo dát vyslýchat svědky proti sobě bez dostatečného odůvodnění.

Evropský soud dospěl k jednomyslnému závěru, že Slovensko nepředvoláním a nevyslechnutím svědků v soudním řízení porušilo stěžovatelovo právo na spravedlivý proces. Dle Soudu měly slovenské orgány zajistit přítomnost svědků alespoň dálkovými prostředky. Štrasburští soudci se také shodli, že neúčast stěžovatele při výslechu svědků v přípravném řízení nelze vykládat jako konkludentní vzdání se práva vyslechnout nebo dát vyslechnout svědky proti sobě. Orgány se měly ujistit, že stěžovatel si uvědomoval důsledky neuplatnění svých práv.

ESLP: Udělením důtky soudci za sdílení článku na Facebooku porušilo Turecko svobodu projevu

Březnový případ se týkal tureckého soudce Kozana, kterému Vysoká rada soudců a státních zástup-

ců (dále jen „Rada“) uložila důtku za sdílení článku v soukromé facebookové skupině určené především pro odborníky z řad justice. Dotyčný článek kritizoval některá rozhodnutí Rady, která je nejvyšším kontrolním a dozorovým orgánem nad tureckými soudy. Zpochybňoval také její nezávislost na moci výkonné s ohledem na okolnosti řízení pro podezření z korupce z prosince 2013 a nesouhlas vlády s tímto řízením. Rada pak prohlásila, že svým jednáním stěžovatel porušil povinnost loajality a jiné soudní povinnosti.

Soud shledal, že sdílení článku a umožnění jeho komentování kolegům z řad justice spadá pod svobodu předávat nebo přijímat informace v oblasti důležité pro stěžovatelův profesní život. Udělením disciplinárního trestu ze strany Rady však došlo k jeho porušení. Soud také konstatoval porušení práva na účinné opravné prostředky, neboť řízení před Radou jakožto mimosoudním orgánem neumožňovalo následný soudní přezkum a stěžovatel proti opatření Rady neměl k dispozici ani žádný opravný prostředek.

Rusko opouští Radu Evropy

Poté co Výbor ministrů Rady Evropy v únoru dočasně pozastavil Rusku určitá členská práva, informovala dne 15. března ruská vláda generálního tajemníka o svém vystoupení z Rady Evropy a o svém záměru vypovědět Evropskou úmluvu o lidských právech. Výbor ministrů Rady Evropy však následující den na mimořádném zasedání sám rozhodl, že Ruská federace přestává být po 26 letech členem.

Odchod Ruska z Rady EU přichází poté, co Ruská federace v únoru zahájila vojenskou invazi na Ukrajinu. V souvislosti s již dřívějším pozastavením ruského členství v Radě Evropy Dmitrij Medvěděv, bývalý ruský prezident, na svém profilu sociální sítě V Kontakte uvedl, že se jedná o dobrou příležitost k obnovení řady důležitých institutů, jako je například trest smrti. Ten se stále aktivně používá například v Číně a některých státech USA.

Zdroje

Evropský inspektor ochrany údajů. 2022. EDPS Preliminary Remarks on Modern Spyware. Brusel: edsp.europa (https://edps.europa.eu/data-protection/our-work/publications/papers/edps-preliminary-remarks-modern-spyware_en).

Evropský soud pro lidská práva. 2022. Rozsudek ve věci Al Alo proti Slovensku, stížnost č. 32084/19. Rozsudek. Štrasburk: Evropský soud pro lidská práva (https://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-215746).

Evropský soud pro lidská práva. 2022. Rozsudek ve věci Al Alo proti Slovensku, stížnost č. 32084/19. Tisková zpráva. Štrasburk: Evropský soud pro lidská práva (https://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-215746.

Evropský soud pro lidská práva. 2022. Rozsudek ve věci Kozan proti Turecku, stížnost č. 16695/19. Rozsudek. Štrasburk: Evropský soud pro lidská práva (https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-215925).

Evropský soud pro lidská práva. 2022. Rozsudek ve věci Kozan proti Turecku, stížnost č. 16695/19. Tisková zpráva. Štrasburk: Evropský soud pro lidská práva (https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-215925).

Výbor ministrů. 2022. The Russian Federation is excluded from the Council of Europe. Tisková zpráva. Štrasburk: Rada Evropy (https://www.coe.int/en/web/portal/-/the-russian-federation-is-excluded-from-the-council-of-europe).

Medveděv, Dmitrij. V Kontakte. 26. února 2022 (Тут санкции ввели против всех членов Совета.. | Dmitrij Medveděv | VK).

Nilsen, Thomas. Dmitry Medvedev vows to reintroduce death penalty. The Barents Observer. 26. února 2022 (Dmitry Medvedev vows to reintroduce death penalty | The Independent Barents Observer (thebarentsobserver.com).

Fotografie

[1] Nový spyware má název po bájném řeckém okřídleném koni, autor: Wildfaces, 27. duben 2016, zdroj: Pixabay, CC0.

[2] Slovensko porušilo právo na spravedlivý proces, autor: myshoun, 18. září 2019, zdroj: Pixabay, CC0.

Slovensko porušilo právo na spravedlivý proces [2]

3) Mezinárodní politika, byznys a lidská práva

Vedoucí sekce: Michaela Stenzelová

Celistvost Bosny a Hercegoviny je v ohrožení, bosenští Srbové se chtějí stáhnout z celostátních institucí

Ondřej Kaška

Nacionalističtí bosenští Srbové dlouhodobě ohrožují stabilitu Bosny a Hercegoviny. Putinem podporovaný srbský politik Milorad Dodik volá po vlastní armádě, daňových úřadech, soudnictví i tajných službách. USA reagovaly sankcemi, většina států Evropské unie by chtěla americký příklad následovat. EU však narazila na odpor maďarského premiéra Orbána.

Podpis Daytonské dohody: den, kdy vznikla Bosna a Hercegovina

V 90. letech probíhala na území dnešní Bosny a Hercegoviny válka. Součástí tří a půl roku dlouhého konfliktu byl i Srebrenický masakr, při kterém srbská armáda zavraždila přes osm tisíc muslimských bosenských mužů a chlapců. Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii a Mezinárodní soudní dvůr označily v minulosti tento akt za genocidu. Celkově si krvavá válka vyžádala téměř sto tisíc mrtvých.

Boje ukončil až podpis Daytonské dohody v prosinci 1995, na jejímž vzniku se podíleli zástupci mezinárodního společenství včetně Spojených států amerických, Evropy a Ruska.

Dohoda vytvořila stát, který je složen ze dvou hlavních entit: Republiky srbské, ve které žijí převážně ortodoxní křesťanští bosenští Srbové a Federace Bosny a Hercegoviny, kterou obývají převážně muslimští Bosňáci a katoličtí bosenští Chorvaté. Autonomní status má pak distrikt Brčko, který je spravován oběma entitami.

Dohoda s ohledem na etnické, náboženské i národnostní rozdíly obyvatelstva zavedla ojedinělý systém územní správy, soudnictví i politické reprezentace. Nejvyšší státní institucí a kolektivní hlavou

Žena u památníku masakru ve Srebrenici [1]

státu je tříčlenné prezidium, které tvoří zástupci tří národností – Bosňáků, bosenských Chorvatů a bosenských Srbů. Na celostátní úrovni dále funguje dvoukomorový parlament, který počítá s rovnoměrným zastoupením tří národností. Cílem uspořádání podle etnického klíče bylo zajistit, aby se všichni občané mohli podílet na chodu země. Zároveň mají obě entity svůj vlastní zákonodárný orgán a prezidentský úřad.[1]

Nad státním systémem stojí Vysoký představitel pro Bosnu a Hercegovinu. Toho volí Rada pro implementaci míru, tedy zástupci mezinárodního společenství, nikoliv občané země. Dosud tuto funkci zastávalo osm mužů ze států Evropské unie. V současnosti je Vysokým představitelem Christian Schmidt, již druhý Němec. Jeho úkolem je dohlížet na dodržování Daytonské dohody. Může tak

například propouštět úředníky, kteří narušují poválečnou etnickou rovnováhu či vydávat nařízení se silou zákona.

Milorad Dodik: srbský politik, který by milerád z Bosny odešel

V současné krizi státu hraje zásadní roli šedesáti tříletý bosenský Srb Milorad Dodik. Ten se v tamní politice pohybuje přes dvě dekády. Za tu dobu se proměnil z umírněného reformisty v nacionalistu popírajícího genocidu.

V roce 1998 se stal předsedou vlády Republiky srbské. Na konci 90. let se setkal s tehdejší ministryní zahraničních věcí USA Madeleine Albrightovou, která ho označila za *„závan svěžího vzduchu*".

Politickou rétoriku ale změnil po prohraných prezidentských volbách v roce 2001. Postupně se z něj stal nacionalista a separatista dovolávající se práv bosenských Srbů na sebeurčení. V letech 2006 až 2010 působil znovu jako předseda vlády Republiky srbské, poté byl jejím prezidentem až do roku 2018. Před čtyřmi lety byl zvolen do tříčlenného prezidia Bosny a Hercegoviny jako zástupce bosenských Srbů.

V průběhu šestnácti let ve vrcholné politice byl opakovaně kritizován za snahy o omezování nezávislosti médií, korupci a prosazování nevraživé politiky vůči ostatním etnikům. Už v roce 2010 odmítl, že by masakr v Srebrenici byl aktem genocidy. Bosňáky v minulosti označil za *„druhořadé lidi"*. Otevřeně kritizoval skutečnost, že státní instituce vytvořilo mezinárodní společenství. Opakovaně mluvil o odchodu Republiky srbské z federace Bosny a Hercegoviny.

Kdo popře genocidu, půjde na pět let do vězení, uzákonil Vysoký představitel

Srbští političtí představitelé v čele s Dodikem kritizují Daytonské dohody, podporují nacionalismus, popírají genocidu v Srebrenici a otevřeně hovoří o osamostatnění Republiky srbské. Ve své rétorice a činech však Milorad Dodik výrazně přitvrdil v polovině minulého roku.

Srbský politik Dodik na meetingu v Bělehradě [2]

V loňském červenci tehdejší Vysoký představitel, Rakušan Valentin Inzko, využil své výkonné pravomoci vyplývající z Daytonských dohod a provedl změny v trestním právu země. Týden před koncem svého dvanáctiletého působení ve funkci zakázal popírání genocidy. Za porušení zákazu hrozí trest odnětí svobody v rozmezí šesti měsíců až pěti let.

Inzko ve vysvětlujícím dopise určeném tříčlennému prezidiu, ve kterém v té době už zastupoval bosenské Srby nacionalista Dodik, zdůraznil, že nemůže dojít k usmíření země bez uznání zločinů a viny. Inzko dále uvedl, že nenávistné projevy, oslavování válečných zločinců a revizionismus brání zemi čelit své kolektivní minulosti. Popírání genocidy podle něj také představuje opakované ponižování obětí a jejich nejbližších. Zároveň prodlužuje nespravedlnost a ohrožuje mírové vztahy ve společnosti.

Server Politico.eu označil Inzkův krok za nejsignifikantnější rozhodnutí od roku 1999. Tehdy Vysoký představitel Španěl Carlos Westendorp odvolal nacionalistického srbského prezidenta Nikola Poplašena z funkce.

Dodik v reakci na zákon, který se vztahuje i na politické projevy, uvedl, že jde o poslední hřebíček do rakve Bosny. Prohlásil, že Republika srbská nemá jinou možnost než zahájit proces rozpuštění.

Dodik bojkotuje státní instituce, má podporu sousedního Srbska

Od přijetí zákona nabraly události rychlý spád. V září minulého roku Dodik oznámil záměr vytvořit vlastní armádu. Zatím k tomu ale nedošlo. Jeho prohlášení tehdy označil chorvatský člen prezidia Željko Komšić za zločinný akt vzpoury. Celostátní bosenská armáda, která byla mezinárodním společenstvím vytvořena v roce 2006, má přibližně deset tisíc aktivních vojáků a civilního personálu.

V prosinci srbští zákonodárci rozhodli o přenesení pravomocí z celostátních institucí země na Republiku srbskou. Parlament sebral bosenskému státu kompetence v oblasti daní, soudnictví a také bezpečnostní a obranné politice. Pro bylo čtyřicet devět poslanců z osmdesáti tří. Dodik zákonodárcům řekl, že Bosna a Hercegovina není nic víc než *„papírová republika“*. Dodal, že do šesti měsíců iniciuje legislativu k reorganizaci oblastí, pro které již stát nemá pravomoci.

Podoba Bosny a Hercegoviny daná Daytonskou dohodou v roce 1995 [3]

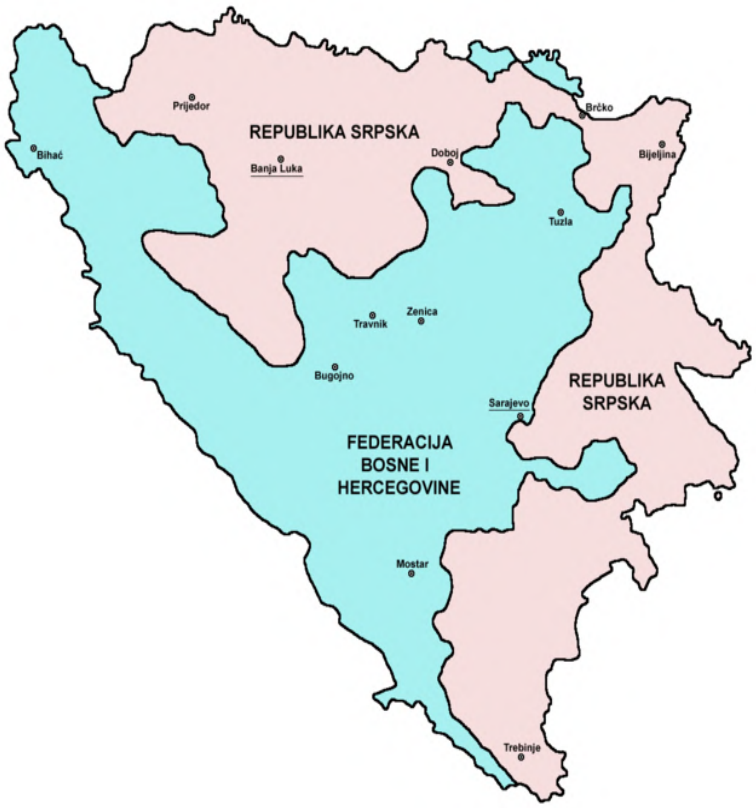

Dodika dlouhodobě podporuje Alexandr Vučić, prezident sousedního Srbska. Oba lídři se setkali v listopadu. Vučić po jednání prohlásil, že Srbsko bude i nadále výrazně podporovat Republiku srbskou. V plánu jsou investice do vzdělání, zdravotnictví a dopravy.

V lednu Vučić požadoval, aby se Dodik a bosenští Srbové nestahovali ze státních institucí, ale naopak se podíleli na jejich chodu. Chce totiž, aby v institucích politici hájili pozici a zájmy Srbů žijících v Bosně a Hercegovině.

Putinovské Rusko podporou Dodika posiluje svůj vliv na Balkáně

Dodik se opakovaně obrátil na Rusko s žádostí o podporu, včetně té finanční. V prosinci loňského roku se setkal s ruským prezidentem Vladimirem Putinem. Po schůzce Dodik uvedl, že Putin při jednání vyjádřil podporu společným ekonomickým a energetickým projektům v Republice srbské včetně výstavby nového plynovodu, zajištění dalších dodávek paliva z Ruska a plánované stavby solární elektrárny.

V březnu tohoto roku Dodik jako jediný člen tripartitního prezidia odmítl, aby se Bosna a Hercegovina připojila k ekonomickým sankcím Evropské unie (EU) proti Rusku v reakci na ruský útok na Ukrajinu. Zbylí dva členové kolektivního orgánu naopak tvrdí, že je Bosna povinna se k evropským sankcím připojit. Argumentují zejména dohodou o stabilizaci a přidružení, kterou Bosna a Hercegovina uzavřela s EU v roce 2010. Ta zavazuje Bosnu k tomu, aby se připojila k EU ve všech otázkách souvisejících s bezpečností. Navzdory opakovanému Dodikovu odmítání uvalení sankcí nařídil chorvatský člen prezidia Komšić ministerstvu zahraničních věcí, aby následovalo příkladu EU.

Rusko neskrývá, že poskytovanou pomoc bosenským Srbům spojuje se zahraničněpolitickým směřováním celé země. Ruský velvyslanec v Bosně a Hercegovině Igor Kalabuchov v polovině března varoval zemi před vstupem do Severoatlantické aliance (NATO). Uvedl, že rozhodnutí o vstupu do organizace je sice vnitřní záležitostí státu, případná ruská reakce je ale záležitostí Ruska.

Dodal, že na příkladu Ukrajiny Rusko ukázalo, co očekává. Při výstupu se velvyslanec také odkazoval na rezolutní odmítání integračního procesu do NATO ze strany Milorada Dodika.

Dodik čelí sankcím Spojených států už pět let

Zatímco Dodik prohlubuje vztahy s Ruskem, EU jeho jednání kritizuje a USA dokonce sankcionují. Američané k finančnímu nátlaku poprvé přistoupili už v roce 2017. Reagovali tak tehdy na proběhlé referendum, ve kterém si bosenští Srbové odhlasovali kontroverzní státní svátek, který má připomínat den, kdy Srbové vyhlásili nezávislost na Sarajevu v roce 1992. Hlasování inicioval právě Dodik coby tehdejší prezident Republiky srbské.

Ústavní soud Bosny a Hercegoviny označil referendum za protiústavní. Podle soudu jsou totiž oslavy Dne Republiky srbské diskriminační vůči muslimským Bosňákům a katolickým bosenským Chorvatům. Proti referendu se tehdy ohradila Evropské unie a také USA. Naopak hlasování schvalovalo Rusko.

V lednu tohoto roku přijali Američané další sankce. Ty míří nejen na Dodika, ale i na jeho televizní stanici Alternativna Televizija (ATV). Podle amerického ministerstva financí srbský politik podkopává státní instituce a buduje paralelní struktury v Republice srbské. Dodikův majetek byl v USA zmrazen. Americké společnosti ani občané navíc nesmí obchodovat jak s Dodikem, tak s televizí ATV. Srbský prezident Vučić americké sankce odmítl.

Zastoupení národnostních skupin v Bosně a Hercegovině v roce 2013 [4]

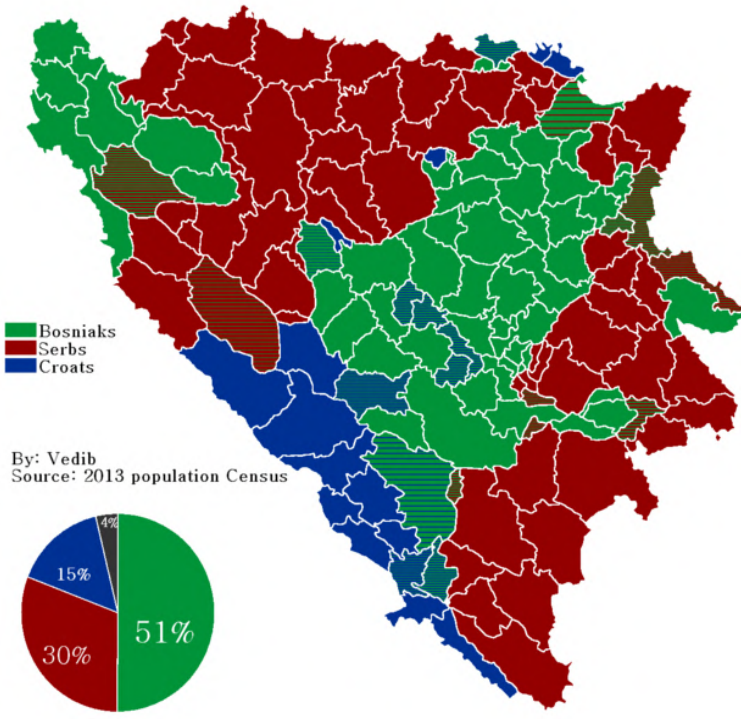

Evropská unie hledá společnou pozici, Orbán má ale jasno

Evropští ministři zahraničí se situací v Bosně a Hercegovině zabývali v únoru tohoto roku. Vysoký představitel Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku Josep Borell tehdy uvedl, že sílící separatistická a nacionalistická rétorika ohrožuje stabilitu a integritu země. EU podle něj musí začít jednat, jinak hrozí, že se země rozpadne.

Většina zemí EU vyjádřila v únoru podporu záměru uvalit sankce na Dodika. Rakouský ministr zahraničí Alexander Schallenberg se nechal slyšet, že Dodikovo ohrožování celistvosti státu je pro něj no-go situace. Varoval, že se Bosna a Balkán nesmí stát *„hřištěm pro aktéry mimo Evropu“*. Proti sankcím byly naopak Maďarsko, Chorvatsko a Slovinsko.

Vedle vazeb na ruského prezidenta Putina totiž Dodik utužuje vztahy s maďarským premiérem Viktorem Orbánem. Loni v září pozval Orbán srbského politika na Demografický summit do Budapešti. V listopadu navštívil zase maďarský předseda vlády Republiku srbskou, kde informoval o finanční pomoci bosenským Srbům ve výši 100 milionů eur na podporu jejich separatistických plánů.

Orbán také v prosinci podpořil vstup Bosny a Hercegoviny do EU. Jako problematickou ale označil případnou integraci muslimských Bosňáků do Unie. Jejich nejvyšší představitel, velký muftí Husein Kavazovic tehdy označil Orbánova slova za xenofobní a rasistická.

Zatím tak není jisté, jestli se podaří udržet Bosnu a Hercegovinu pohromadě. Jedno je však jasné už teď, když se o evropský stát přetahují západní země a Rusko, přičemž EU a Spojené státy americké dostatečně důrazně nekonají a tolerují Putinovo vměšování, nedopadá to dobře.

Poznámky

[1] Systém vládnutí země je silně decentralizovaný. Stát je rozdělen na tři oblasti - distrikt Brčko, Republika srbská a Federace Bosny a Hercegoviny. Ta se dále dělí na deset kantonů, které mají vlastní vlády a parlamenty, které disponují kompetencemi především v sociální a hospodářské oblasti.

Zdroje

Al Jazeera. EU mulls ways to ease tensions in Bosnia, to prevent break-up. Aljazeera.com. 21. únor 2022 (https://www.aljazeera.com/news/2022/2/21/eu-mulls-ways-to-ease-tensions-in-bosnia-to-prevent-break-up).

Brezar, Aleksandar. Why is Bosnia not joining rest of Europe in sanctions against Russia? Euronews.com. 18. březen 2022 (https://www.euronews.com/2022/03/18/why-is-bosnia-not-joining-rest-of-europe-in-sanctions-against-russia).

Business Info. Bosna a Hercegovina. Businessinfo.cz. 1. červenec 2021 (https://www.businessinfo.cz/navody/bosna-a-hercegovina-souhrnna-teritorialni-informace/2#0-uvod).

Cook, Lorne. EU vows to help prevent the possible breakup of Bosnia. Associated Press. 21. únor 2022 (https://apnews.com/article/business-united-states-race-and-ethnicity-racial-injustice-foreign-policy-247fb6ee80e30731e82d0b45b4cfd2be).

ČT24. 2016. Bosenská republika srbská si odhlasovala kontroverzní svátek. Česká televize. 26. září 2016 (https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/1918679-bosenska-republika-srbska-si-odhlasovala-kontroverzni-svatek).

Drake, Daniel. 2022. Skončíte jako Ukrajina, pohrozil ruský velvyslanec v Bosně. Novinky.cz. 17. březen 2022 (https://www.novinky.cz/valka-na-ukrajine/clanek/skoncite-jako-ukrajina-pohrozil-rusky-velvyslanec-v-bosne-40390777).

Vysoký představitel Unie Josep Borell označil situaci za kritickou [5]

DW News. 2021. Bosnia: Serbs vote to leave key institutions in secession move. DW.com. 11. prosinec 2021 (https://www.dw.com/en/bosnia-serbs-vote-to-leave-key-institutions-in-secession-move/a-60088061).

Inotai, Edit. Orban: Hungary gives €100 million support to Bosnian Serbs. Balkaninisight.com 21. prosinec 2021 (https://balkaninsight.com/2021/12/21/orban-hungary-gives-e100-million-support-to-bosnian-serbs/).

iRozhlas. Vysoký představitel v Bosně zakázal popírání genocidy ve Srebrenici, hrozí až pětiletým vězením. 23. červenec 2021. iRozhlas.cz (https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/srebrenica-bosna-a-hercegovina-srbsko-republika-srbska-valentin-inzko_2107232047_jgr).

Lindner, Tomáš. Konflikt Viktora Orbána s EU má nové jeviště: Bosnu a Hercegovinu. Respekt.cz. 13. leden 2022 (https://www.respekt.cz/agenda/konflikt-viktora-orbana-s-eu-ma-nove-jeviste-bosnu-a-hercegovinu).

National Public Radio. How Bosnia´s Dodik went from a moderate reformist to genocide-denying secessionist. Npr.org. 8. leden 2022 (https://www.npr.org/2022/01/08/1071537135/how-bosnias-dodik-went-from-a-moderate-reformist-to-genocide-denying-secessionis).

Radio Free Europe. Bosnian Serb Leader Meets With Putin For TAlks On Gas, Balkan Issues. Rferl.org. 2. prosinec 2021 (https://www.rferl.org/a/bosnia-russia-dodik-putin/31591167.htm).

Savic, Misha. Putin Backs Bosnian Serbs Against ´Liberal´ West, Dodik Says. Bloomberg.com. 3. prosinec 2021 (https://www.bloomberg.com/news/articles/2021-12-03/putin-backs-bosnian-serbs-against-liberal-west-dodik-says).

The Economist. 2022. Bosnia is on the brink of falling apart again. Economist.com. 12. únor 2022 (https://www.economist.com/europe/2022/02/12/bosnia-is-on-the-brink-of-falling-apart-again).

Trkanjec, Zeljko. Dodik ready to block BiH´s decision to join EU´s Russia sanctions. Euractiv.com. 1. březen 2022 (https://www.euractiv.com/section/politics/short_news/dodik-ready-to-block-bihs-decision-to-join-eus-russia-sanctions/).

Trkanjec, Zeljko. EU preparing sanctions against Dodik. Euractiv.com. 14. únor 2022 (https://www.euractiv.com/section/politics/short_news/eu-preparing-sanctions-against-dodik/).

Truchlá, Helena. Největší krize od války. Srbští nacionalisté stupňují požadavky, chtějí rozpad Bosny. Aktuálně.cz. 14. prosinec 2021 (https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/vudce-bosenskych-srbu-dodik-usiluje-o-autonomii-republiky-sr/r~2776b2825bfc11eca824ac1f6b220ee8/).

Fotografie

[1] Žena u památníku masakru ve Srebrenici. 17th Anniversary of the Srebrenica Genocide, autor: Claire Noone, Peace Fellow Bosnia 2012, 11. červenec 2012, zdroj: Flickr, CC BY-NC-SA 2.0.

[2] Srbský politik Dodik na meetingu v Bělehradě. Milorad Dodik 1(cropped), autor: DEMOKRATSKA STRANKA DS, 18. prosinec 2010, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY 2.0.

[3] Podoba Bosny a Hercegoviny daná Daytonskou dohodou v roce 1995. Bih dayton sh, autor: PANONIAN 2013, zdroj: Wikimedia Commons, CC0-1.0.

[4] Zastoupení národnostních skupin v Bosně a Hercegovině v roce 2013. Bosnia and Herzegovina Ethnic map, autor: Vedib, 28. listopad 2020, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY-SA 4.0.

[5] Vysoký představitel Unie Josep Borell označil krizi za kritickou. Hearing of Josep Borrell, High Representative / Vice President-designate, A stronger Europe in the World, autor: European Parliament, 7. říjen 2019, zdroj: Flickr, CC BY 2.0.

Aktuality sekce Mezinárodní politika, byznys a lidská práva

Arame Diopová

OSN přitvrzuje v boji proti znečištění plasty

Zástupci 175 zemí schválili rezoluci, která vyzývá k přijetí vůbec první mezinárodní úmluvy pro boj s plasty. Ta má regulovat nejen shromažďování a recyklování plastového odpadu, ale i design plastů a způsob jejich produkce. Podpořena bude také mezinárodní spolupráce v oblasti technologických procesů výroby a distribuce plastů. Úmluva by měla být představena do roku 2024. Jejím navržením byla pověřena nově vytvořená Mezivládní vyjednávací komise, která započne své aktivity během dubna tohoto roku.

Ambiciózní plán byl představen na pátém zasedání shromáždění OSN pro životní prostředí (UNEA), které proběhlo začátkem března hybridně – online a v Nairobi. Iniciativu dokonce podporují i společnosti, které jsou největšími producenti plastového odpadu, jako jsou Coca Cola, Nestlé, Unilever či PepsiCo. Chemické a petrochemické společnosti ExxonMobil, Royal Dutch Shell, ACC a Dow Inc. pak sice podporují snahu omezit znečišťování oceánů plasty a boj s plastovým odpadem, odmítají však zásahy do výroby.

Ve světě dochází k produkci více než sedmi biliónů tun plastového odpadu. Z toho 12 % je spalováno a pouze 9 % recyklováno. Právě spalování plastů vypouští skleníkové plyny do atmosféry a přispívá ke globálnímu oteplování. Zbylých 79 % plastové produkce končí na skládkách. Následkem dochází například k úhynu zvířat a ohrožování celých mořských ekosystémů. Zároveň dochází k uvolňování plastových mikročástic, které se poté usazují mimo jiné v půdě či pitné vodě. Následně se dostávají i do lidských organismů a mohou mít negativní dopad na zdraví člověka. Pokud nebude rázně zakročeno, dle odhadů se produkce plastů do roku 2040 zdvojnásobí.

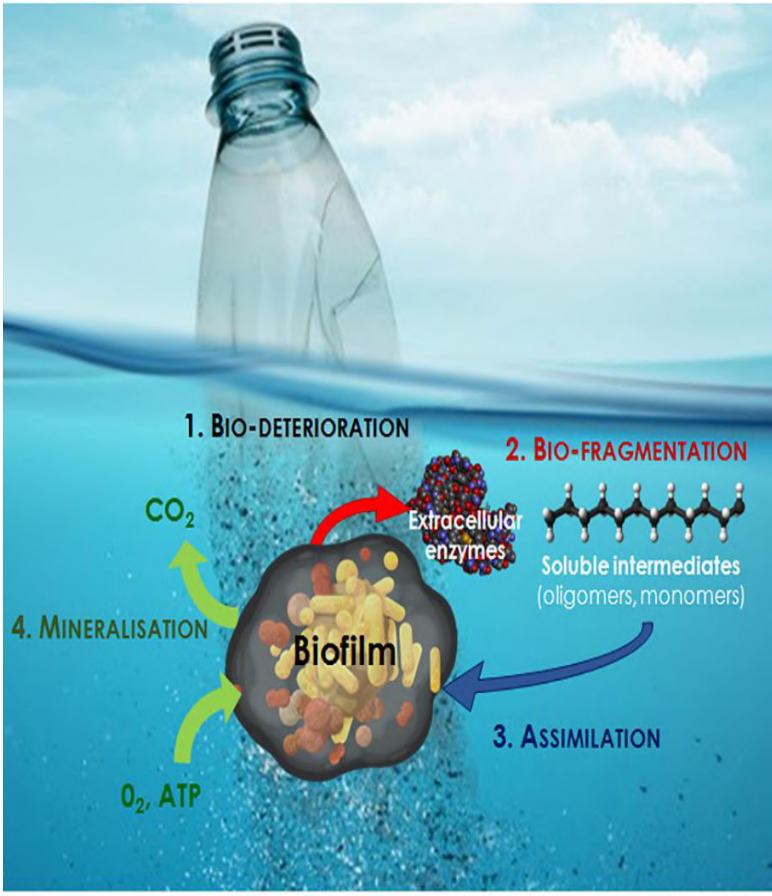

Fáze rozkladu plastu v moři [1]

Justice Jihoafrické republiky v ohrožení

Jihoafrická justice čelí stále většímu tlaku a kritice, jak ze strany obyvatelstva, tak politických řad, zejména pak populistických stran. Jihoafrické soudy jsou až příliš často nuceny napravovat selhání státu, přičemž se podle časopisu The Economist v některých případech do jednotlivých kauz samy zaplétají. Členové vládnoucí strany Afrického národního kongresu (ANC) kritizují soudce, kteří podle nich překračují své pravomoci. Opoziční strany a nevládní organizace z překračování pravomocí naopak kritizují vládnoucí ANC a po justici požadují, aby tomuto učinila konec. Kritici soudů však často opomíjejí princip dělby moci.

Počet soudců v posledních letech výrazně klesl. Soudních případů je přitom více než pro jaké mají soudci kapacitu. Komise pro justiční služby (JSC),

která má napomáhat při výběru soudců, se v průběhu let stala spíše politickou loutkou. JSC se skládá jak z právníků, tak politických zástupců, kteří jsou pod silným vlivem opoziční levicové strany Bojovníci za ekonomickou svobodu (EFF). Ta je ideologicky inspirována Karlem Marxem a Vladimirem Iljičem Leninem. Při výběru nových soudců se v minulosti ukázalo, že strana upřednostňuje jí nakloněné kandidáty a odmítá na pozice dosazovat uchazeče bílé pleti.

Obyvatelé Jihoafrické republiky postupně ztrácejí důvěru ve fungování nejen justice, ale i celého státu. Podle průzkumu Afrobarometru důvěra obyvatelstva v justici poklesla na historicky nejnižší hodnotu 43 %. Přitom v roce 2006 to bylo 69 %.

Konec nucené práce v Uzbekistánu?

Začátkem března Mezinárodní organizace práce (ILO) informovala o pokroku v ukončení nucené práce na polích s bavlnou v Uzbekistánu. K práci byli donedávna nuceni dospělí a do roku 2020 k ní byly nuceny i děti. Nezisková organizace Uzbecké fórum pro lidská práva v minulosti informovala o vládou organizovaných autobusech, které odvážely děti ze škol přímo na pole, kde denně sbíraly mezi 30 až 60 kg bavlny. Nezisková lidskoprávní organizace European Center for Constitutional and Human Rights (ECCHR) či Anti-Slavery International několikrát poukázaly na špatné pracovní podmínky a tresty za nedodržení přísných kvót.

Lidé byli fyzicky trestáni, trpěli nedostatkem jídla, vody a zajištěním dalších základních potřeb. V roce 2010 ECCHR vznesla stížnost k Organizaci pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) proti největším obchodníkům s bavlnou. Patřily mezi ně hlavně Francie, Německo, Švýcarsko či Spojené království. Dle ECCHR státy svými aktivitami vědomě podporovaly nucenou práci v Uzbekistánu.

Pod vedením bývalého prezidenta Islama Karimova měl Uzbekistán největší státem kontrolovaný systém nucených prací. S nástupem nové vlády v roce 2016 v čele s Šavkatem Mirzijojevem, který v rámci předvolební kampaně sliboval nucenou práci ukončit, se situace začala výrazně zlepšovat. ILO na základě 11 000 rozhovorů s uzbeckými obyvateli došla k závěru, že nucená práce na polích s bavlnou je pro tuto zemi téměř historií. Dle průzkumu pracovníci dostávají mzdu včas a v odpovídající výši. Aktuální vývoj v Uzbekistánu znamená pro lidská práva velký pokrok. „Uzbecký lid je nyní osvobozen před systemickou nucenou prací, ale ještě je před námi mnoho věcí, které je potřeba udělat," řekl Jonas Astrup, hlavní technický poradce ILO.

Pokračování porevolučních protestů v Súdánu

Súdánci vyšli v polovině března opět protestovat proti vojenské vládě generála Abdala Fattáha Burhána. Jedná se o jeden z dalších protestů reagujících na vojenský převrat z října minulého roku. Generál Burhán tehdy rozpustil přechodnou vládu a sesadil z funkcí všechny civilní lídry včetně premiéra Abdalláha Hamduka. Od roku 2019 si vojenská junta už podruhé uzurpovala moc do svých rukou. Ústředním místem protestů se stalo hlavní město Chartúm. Obyvatelé volají po demokracii, dosazení civilních lídrů do vládnoucích pozic a napravení ekonomické situace. V roce 2021 inflace v zemi vystoupila na rekordních 359 %. I kvůli tomu místní trpí nedostatkem základních potravin a dalších komodit.

V roce 2019 se tehdejší Vojenská rada (Transitional Military Council, TMC) ujala moci po svržení autoritářské vlády Umara al-Bašíra. Ukázalo se však, že se nová vojenská vláda svými nedemokratickými

Súdánský vojenský převrat v roce 2019 [2]

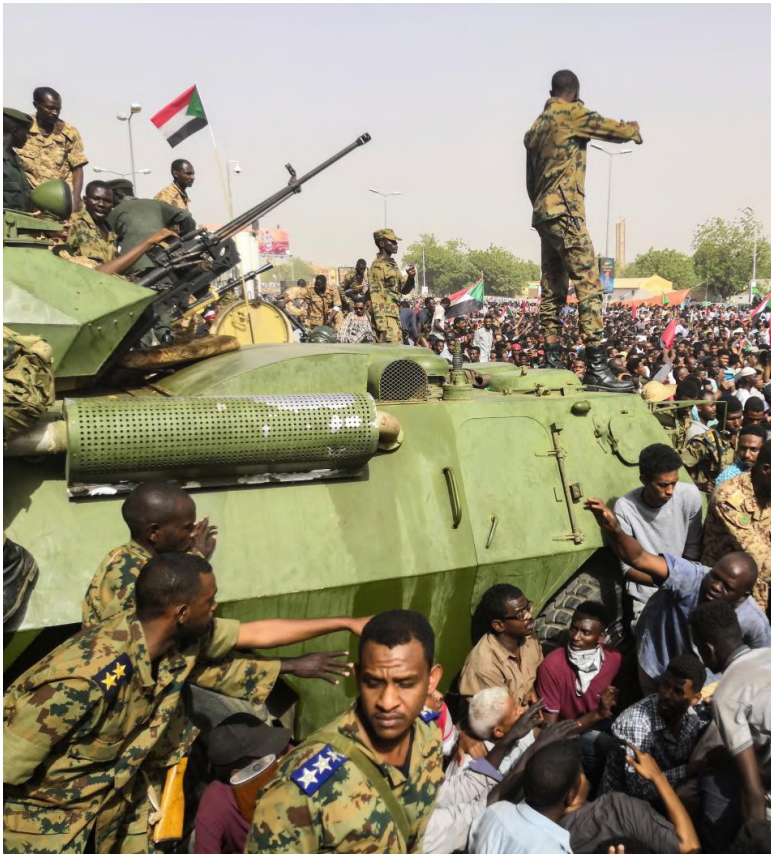

praktikami příliš neliší od té předchozí. Rovněž zatýká členy opozice či omezuje svobodu médií a přerušuje přístup veřejnosti k internetu. Lidé proto vyrazili do ulic protestovat a požadovali do vedení dosadit civilní zástupce. Proti mírovým protestům, kterých se zúčastnily stovky tisíc lidí, se TMC rozhodla násilně zakročit.

Nasazené jednotky zpočátku používaly k rozehnání demonstrantů vodní děla, slzný plyn a zvukové granáty, později však došlo k otevřené palbě do protestujících. Incident je známý jako Chartúmský masakr. Dle nevládní organizace Lékaři za lidská práva bylo během protestů zabito 241 osob.

Nakonec TMC pod tlakem lidu vytvořila přechodnou vládu s prodemokratickou opoziční stranou Aliance za svobodu a změnu (Alliance of Freedom and Change, AFC). Společně přislíbily zlepšení ekonomické situace země, vedení Súdánu k demokracii a svobodným volbám v roce 2023. S odstupem času se ukázalo, že toto spojenectví není dostatečně efektivní. Důvodem byl především ideologický rozkol. Vojenská junta vedená Abdalem Fattáhem Burhánem se proto na konci října minulého roku rozhodla pro převrat a rozpustila přechodnou vládu. Nepokoje v ulicích nadále pokračují a ekonomická situace země se stále více zhoršuje.

Súdánský vlak svobody [3]

Zdroje

Niranjan, Ajit. Plastic: World agrees to tackle the crisis. Deutsche Welle broadcaster, 2. března 2022 (https://www.dw.com/en/plastic-world-agrees-to-tackle-the-crisis/a-60951020)

UN News. Nations sign up to end global scourge of plastic pollution. UN News Climate and Environment, 2. března 2022 (https://news.un.org/en/story/2022/03/1113142)

McVeigh, Karen. Plastic summit could be most important green deal since Paris accords, says UN. The Guardian, 25. února 2022 (https://www.theguardian.com/environment/2022/feb/25/plastic-summit-could-be-most-important-green-deal-since-paris-accords-says-un)

Moosa, Mikhail, Hofmeyr, Jan. South Africans' trust in institutions and representatives reaches new low. Afrobarometer Dispatch No. 474., 24. září 2021 (https://afrobarometer.org/sites/default/files/publications/Dispatches/ad474-south_africans_trust_in_institutions_reaches_new_low-afrobarometer-20aug21.pdf)

Hahn, Jennifer. UN gives green light to "historic" global treaty to end plastic waste. Dezeen.com, 4. března 2022 (https://www.dezeen.com/2022/03/04/un-plastic-waste-treaty-news/)

UNEA. Fifth session of the United Nations Environment Assembly. UN Environment Assembly, 3. března 2022 (https://www.unep.org/environmentassembly/)

UNEP. What you need to know about the plastic pollution resolution. UN Environment Programme, 2. března 2022 (https://www.unep.org/news-and-stories/story/what-you-need-know-about-plastic-pollution-resolution)

UNEP. Historic day in the campaign to beat plastic pollution: Nations. UN Environment Programme, 2. března 2022 (https://www.unep.org/news-and-stories/press-release/historic-day-campaign-beat-plastic-pollution-nations-commit-develop)

UNEP. UN Environment Assembly concludes with 14 resolutions. UN Environment Programme, 2. března 2022 (https://www.unep.org/news-and-stories/press-release/un-environment-assembly-concludes-14-resolutions-curb-pollution)

UNEP. Drowning in Plastics – Marine Litter and Plastic Waste Vital Graphics. UN Environment Programme, 21. října 2021 (https://www.unep.org/resources/report/drowning-plastics-marine-litter-and-plastic-waste-vital-graphics)

Geddie, John, Volvovici, Valerie, Brock, Joe. U.N. pact may restrict plastic production. Big Oil aims to stop it. Reuters, 18. února 2022 (https://www.reuters.com/business/sustainable-business/un-pact-may-restrict-plastic-production-big-oil-aims-stop-it-2022-02-18/)

Corbett, Jessica. Bolstering Call for Urgent Global Action, New Study Shows Microplastic Pollution 'Absolutely Everywhere'. Common Dreams, 7. března 2019 (https://www.commondreams.org/news/2019/03/07/bolstering-call-urgent-global-action-new-study-shows-microplastic-pollution)

EP. Plastový odpad a jeho recyklace v EU (infografika). Zpravodajství Evropský parlament, 30. června 2021(https://www.europarl.europa.eu/news/cs/headlines/society/20181212STO21610/plastovy-odpad-a-jeho-recyklace-v-eu-infografika)

ICC. Al Bashir Case: ICC-02/05-01/09. International Criminal Court, 5. ledna 2019(https://www.icc-cpi.int/darfur/albashir)

Reuters. Sudan's inflation accelerates to 359.09% in 2021. Reuters, 16. ledna 2022 (https://www.reuters.com/article/sudan-economy-inflation-idUSKBN2JQ0CH)

Fricke, Adrienne. "Chaos and Fire": An Analysis of Sudan's June 3, 2019 Khartoum Massacre. Physicians for Human Rights, 5. března 2020 (https://phr.org/our-work/resources/chaos-and-fire-an-analysis-of-sudans-june-3-2019-khartoum-massacre/)

BBC. Sudan crisis: Official admits to 46 protest deaths. BBC News, 6. června 2019 (https://www.bbc.com/news/world-africa-48535165)

Dabanga. Sudan's protesters positive about TMC-AFC agreement. Dabanga News, 16. května 2019 (https://www.dabangasudan.org/en/all-news/article/sudan-s-protesters-positive-about-tmc-afc-agreement)

iRozhlas. Vraťte Súdán do rukou civilní vlády, vyzvala vojenskou juntu jednomyslně Rada bezpečnosti OSN. iRozhlas, 28. října 2021 (https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/vratte-sudan-do-rukou-civilni-vlady-vyzvala-jednomyslne-rada-bezpecnosti-osn_2110281852_voj)

UNSC. Security Council Committee established pursuant to resolution 2206 (2015) concerning South Sudan. United Nations Security Council, 2015 . (https://www.un.org/securitycouncil/sanctions/2206)

The Economist. South Africa must protect its judges. The Economist, 26. února 2022 (https://www.economist.com/leaders/2022/02/26/south-africa-must-protect-its-judges)

The Economist. The enemies of South African democracy have the judiciary in their sights. The Economist, 26. února 2022 (https://www.economist.com/middle-east-and-africa/the-enemies-of-south-african-democracy-have-the-judiciary-in-their-sights/21807814)

Reflex. Pouze pro bílé: Unikátní snímky ukazují rasově rozdělenou Jižní Afriku v období apartheidu. Reflex, 31. ledna 2021 (https://www.reflex.cz/clanek/fotogalerie/89927/pouze-pro-bile-unikatni-snimky-ukazuji-rasove-rozdelenou-jizni-afriku-v-obdobi-apartheidu.html)

Vítková, Kateřina. JAR volí. Poprvé rozhodují i lidé, kteří nezažili apartheid. Aktuálně.cz, 7. května 2014 (https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/jar-voli-poprve-rozhoduji-i-lide-kteri-nezazili-apartheid/r~fb72ba06d5cf11e392710025900fea04/)

Ferreira, Emsie. Zondo: JSC has a duty to consider white judges for constitutional court. Mail & Guardian, 4. února 2022 (https://mg.co.za/news/2022-02-04-zondo-jsc-has-a-duty-to-consider-white-judges-for-constitutional-court/ https://mg.co.za/news/2022-02-04-zondo-jsc-has-a-duty-to-consider-white-judges-for-constitutional-court/)

Lillis, Joanna. Uzbekistan: Forced labor falls as Tashkent cleans up its cotton act. Eurasianet, 2. března 2022 (https://eurasianet.org/uzbekistan-forced-labor-falls-as-tashkent-cleans-up-its-cotton-act)

The Economist. Uzbekistan has succeeded in abolishing forced labour. The Economist, 5. března 2022 (https://www.economist.com/asia/2022/03/05/uzbekistan-has-succeeded-in-abolishing-forced-labour)

Reyes, Cazzie. History of State-Imposed Forced Labor in Uzbekistan's Cotton Industry. End Slavery Now Blog, 19. října 2015. (https://www.endslaverynow.org/blog/articles/history-of-state-imposed-forced-labor-in-uzbekistans-cotton-industry)

Uzbek Forum. 10 Years monitoring and reporting on child and forced labor in Uzbekistan's Cotton Sector. Uzbek Forum, 2020 (https://www.uzbekforum.org/wp-content/uploads/2020/10/10-Year-report-UF.pdf)

Anti-slavery. Documentary: fresh evidence of Uzbek forced labour. Anti-slavery organization, 7. listopadu 2016 (https://www.anti-slavery.org/documentary-uzbek-forced-labour/)

ECCHR. The cases against European cotton traders. European Center for Constitutional and Human Rights, 2022

(https://www.ecchr.eu/en/case/the-cases-against-european-cotton-traders/)

Schweisfurth, Lynn. Eliminating Forced Labor in Uzbekistan's Cotton Sector – A Work Still in Progress. The Diplomat, 15. prosince 2020. (https://thediplomat.com/2020/12/eliminating-forced-labor-in-uzbekistans-cotton-sector-a-work-still-in-progress/)

Anti-slavery. Documentary: fresh evidence of Uzbek forced labour. Anti-slavery organization, 7. listopadu 2016 (https://www.anti-slavery.org/documentary-uzbek-forced-labour/)

BBC. Sudan crisis: Official admits to 46 protest deaths. BBC News, 6. června 2019 (https://www.bbc.com/news/world-africa-48535165)

Fotografie

[1] Fáze rozkladu plastu v moři. Stages of marine plastic biodegradation, autor: Justine Jacquin, Jingguang Ceng, Charlène Odobel, Caroline Pandin, Pascal Conan, Mireille Pujo-Pay, Valérie Barbe, Anne-Leila Meistertzheim and Jean-François Ghiglione, 5. dubna 2019, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY-SA 4.0.

[2] Súdánský vojenský převrat v roce 2019. Sudan coup military afp9, autor: Agence France-Presse, 11. dubna 2019, zdroj: Wikimedia Commons, CC 1.0.

[3] Súdánský vlak svobody. Freedom Train, autor: Manula amin, 17. srpen2019, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY-SA 4.0.

[4] Znečištění maltského přístavu. Pollution dans un port Maltais, autor: Alain Bachellier, 29. září 2010, zdroj: Flickr, CC BY-NC-SA 2.0.

Znečištění maltského přístavu [4]

4) Česká republika a lidská práva

Vedoucí sekce: Lucie Nechvátalová a Pavel Doubek

Ruská invaze na Ukrajině: Jak ovlivňuje české právo?

Veronika Nováková

Dopady války na Ukrajině se nevyhýbají ani České republice. Ta je v současné době ruskou invazí ovlivněna v řadě oblastí. Jednu z nich představuje i české právo, které do této chvíle nebylo s válečnou situací napřímo konfrontováno.

Za schvalování ruského útoku na Ukrajinu hrozí až tři roky vězení

Od počátku války na Ukrajině se začali objevovat podporovatelé ruské agrese. Podporu vyjadřují různě - viditelné nošení písmene Z pravděpodobně představující zkratku hesla „za pobedu" (za vítězství) nebo veřejné výzvy na sociálních sítích typu: *„...Tak fanděme Rusům, doufejme, že dojedou až sem. Pokavaď sem dojedou, pomáhejme jim prostě jo, noste jim jídlo, noste jim vodu, zahrňte je kytkama."* Těmito projevy se již od samého počátku aktivně zabývají policejní orgány a státní zastupitelství s cílem posoudit, zda je jejich charakter již za hranou svobody projevu.

Nejvyšší státní zastupitelství v tiskové zprávě ze dne 26. února 2022 upozornilo, že pokud by někdo veřejně vyjadřoval souhlas s útoky Ruska na Ukrajinu, vyjadřoval podporu či vychvaloval představitele Ruska, mohl by se dopustit trestného činu schvalování trestného činu, případně i trestného činu popírání, zpochybňování, schvalování a ospravedlňování genocidia. Za účelem stíhání uvedených trestných činů Nejvyšší státní zastupitelství zpracovalo i odborné stanovisko, které má usnadnit orientaci státních zástupců v rámci jejich činnosti v této oblasti.

Současně i Ministerstvo vnitra chystá pro Policii ČR metodický manuál pro stíhání za užívání symbolu Z jako podpory ruské invaze. Pravděpodobně by se měl tento symbol posuzovat obdobně jako svastika. Jedná se však o nový symbol, a proto bude případné prokázání trestného činu velmi obtížné.

Válečné zločiny lze stíhat i v ČR [1]

Toto potvrdila i mluvčí ministerstva Hana Malá, která uvedla, že: *„Náš právní řád neobsahuje seznam zakázaných symbolů, podstatný je vždy kontext. Orgány nestíhají samotné užití symbolů či písmen, ale konkrétní jednání a úmysl."*

Pro úplnost je však třeba dodat, že je kriminalizování podpory ruské agrese kontroverzní téma. Někteří právníci totiž zastávají opatrnější přístup a stíhání veškerých projevů podpory ruské agrese vnímají jako velice striktní výklad trestního práva. Podle názoru části českých právníků by toto znamenalo, že by pak musela být trestně stíhána veškerá schvalování určitých útoků, což by mohlo vést k popření účelu trestního práva a zásahu do svobody projevu.

Boj českého občana v ukrajinské armádě: pomoc za kterou hrozí trestní stíhání

Ačkoliv čeští občané podporují Ukrajinu materiálně různými dary, chtějí se někteří z nich přímo i zapojit do boje proti Rusku. Ke vstupu do ukrajinské armády vyzval lidi z celého světa i ukrajinský prezident Volodymyr Zelenskyj. V ČR však bez udělení výjimky hrozí za vstup do cizí armády českým občanům až pětileté vězení.

Trestní zákoník takové jednání totiž kvalifikuje jako trestný čin proti obraně státu.[1]

Pokud by český občan chtěl nyní vstoupit do ukrajinské armády legálně, musel by nejprve podat žádost Ministerstvu obrany. To ji posuzuje společně s Ministerstvem zahraničí a vnitra, a následně předává českému prezidentovi, který každou žádost posuzuje individuálně. Miloš Zeman se však nechal slyšet, že Čechům, kteří se dobrovolně zapojí do boje na Ukrajině proti Rusku, zajistí tzv. abolici. Obdobný postoj českého prezidenta ve vztahu k narukování Čechů do ukrajinské armády sdílí i premiér Petr Fiala, který uvedl: *„Pokud se mě ptáte, jestli panu prezidentovi doporučím, aby v individuálních případech byl shovívavý a umožnil to, tak na to bych odpověděl, že ano.“*

Václav Láska a Lukáš Wagenknecht však připravili novelu zákona, která by měla umožnit legální vstup českých občanů do ozbrojeného sboru jiného státu i bez výjimky prezidenta republiky. Novelu v prvním kole podpořilo 40 z 53 přítomných senátorů. Její odpůrci upozorňují například na to, že v novele chybí přesnější vymezení podmínek a parlamentní kontrola, čímž by mohl být ohrožen ústavní i právní rámec novely. Senátor Václav Láska se k výtkám vyjádřil takto: *„Pokud v mezidobí přijde vláda se svým řešením, které bude fungovat, svou novelu stáhneme.“*

Válečné zločiny a zločiny proti lidskosti spáchané na Ukrajině lze stíhat i v ČR

Trestní zákoník zakotvuje v českém právu některé zločiny podle mezinárodního práva, např. válečné zločiny.[2] ČR je zároveň oprávněna stíhat takovéto zločiny na základě tzv. univerzální jurisdikce na národní úrovni. Z tohoto plyne, že v ČR mohou být jako válečné zločiny stíhány například záměrné míření na civilní cíle, útok v Mariupolu nebo neumožnění dopravy humanitární pomoci pro civilní obyvatelstvo.

Za vstup českého občana do ruské armády hrozí v ČR trestní stíhání [2]

Logicky každého napadne i otázka, zda je možné v ČR stíhat i Vladimira Putina za jeho útoky proti Ukrajině. Trestní zákoník v § 7 neuvádí trestný čin agrese, a proto případné trestní stíhání tohoto zločinu v České republice podle daného právního předpisu možné není. Je však možné trestně stíhat uvedený zločin v jiných státech, kde je právní úprava odlišná (např. Nizozemsko, Německo).

Za válečné zločiny již uvedené v § 7 trestního zákoníku teoreticky může hrozit trestní stíhání i ruskému prezidentovi, je zde však několik úskalí. Hlavní překážku v současnosti představuje imunita prezidenta. K možnému stíhání Vladimira Putina by tak mohlo dojít až poté, kdy by nebyl ruským prezidentem, a samozřejmě by se současně musel nacházet na území České republiky. Avšak i samotné prokázání toho, že se konkrétního válečného zločinu dopustil úmyslně právě ruský prezident (např. kdyby vydal výslovný pokyn pro použití určité zbraně způsobem nerozlišujícím mezi kombatanty a civilisty), by mohlo být komplikované.

Lex Ukrajina jako reakce na uprchlickou vlnu v ČR

Do ČR stále přichází mnoho osob prchajících před válkou na Ukrajině, a proto museli zákonodárci rychle zareagovat. Dosavadní česká právní úprava totiž nestačila na řešení praktických právních otázek pobytu uprchlíků, jejich práce či vzdělání apod. Tzv. lex Ukrajina je souhrn tří zákonů, které mají zrychlit a zjednodušit příjem uprchlíků, pomoci s jejich vstupem na pracovní trh, zdravotním pojištěním či vzděláním.

Ukrajinští uprchlíci mají v současné době díky této nové právní úpravě například možnost získat ochranu prostřednictvím tzv. systému dočasné ochrany uprchlíků. Dále mají nárok na vyplácení humanitární dávky na pokrytí základních životních potřeb. Taktéž se navyšují i kapacity škol, kde by měli děti vyučovat i ukrajinští pedagogové.

Stinnou stránkou lex Ukrajina je faktický dopad na příslušné orgány, které pod náporem různých žádostí kolabují. Před úřady práce a cizineckou policií se v současnosti tvoří dlouhé několikahodinové fronty uprchlíků a obdobná situace může nastat i u českých bank a pojišťoven.

V ČR neexistuje přesný návod pro řešení všech dopadů ruské invaze

Zákonodárci, státní zástupci, soudci, advokáti, policie, neziskové organizace a další odborníci v současnosti aktivně řeší řadu právních otázek, které do této doby řešit nemuseli. Jakým způsobem budou v daných situacích postupovat však není možné odhadnout. Je sice pravdou, že v 90. letech přicházelo na území České republiky mnoho občanů z bývalé Jugoslávie, avšak současná situace bude dle aktuálního vývoje ještě složitější.

Právní cesta se u řady případů volí individuálně a často se hledá tzv. za pochodu, jelikož dosud neexistuje přesný návod na všechny možné situace. Nelze tedy jakkoliv předpovědět, zda bude české právo v praxi i po přijetí lex Ukrajina, vypracování různých metodik, odborných vyjádření apod. dostatečné a nebude třeba přijetí další nové právní úpravy, případně její změna.

Lex Ukrajina má zrychlit příjem uprchlíků [3]

Poznámky

[1] Ustanovení § 321 odst. 1 trestního zákoníku: *„Občan České republiky, který v rozporu s jiným právním předpisem koná službu ve vojsku nebo ozbrojených silách jiného státu, bude potrestán odnětím svobody až na pět let.“*

[2] Ustanovení § 405a - § 417 trestního zákoníku.

Zdroje

Písmeno Z jako svastika. Policie má stíhat za symbol podpory ruské invaze na Ukrajinu. (2022, března 8). Aktualně.cz. Získáno z https://zpravy.aktualne.cz/domaci/pismeno-z-jako-svastika-policie-ma-stihat-za-symbol-podpory/r~8d90b7f89efe11eca89f0cc47ab5f122/.

Bartošová, J. s přispěním ČTK. Na pomoc Ukrajině! První bojovníci z celého světa už jsou v zákopech. (2022, březen 8). Ekonomický deník. Získáno z https://ekonomickydenik.cz/na-pomoc-ukrajine-prvni-bojovnici-z-celeho-sveta-uz-jsou-v-zakopech/.

Senát podpořil novelu, podle níž by se Češi mohli zapojit do bojů o Ukrajinu. (2022, březen 2). České noviny. Získáno z https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/senat-podporil-novelu-podle-niz-by-se-cesi-mohli-zapojit-do-boju-o-ukrajinu/2170919.

Dragoun, R. Pojďte za nás bojovat, nabádá Ukrajina. Pro Čechy je to bez Zemanova souhlasu trestné. (2022, únor 28). Aktuálně.cz. Získáno z https://zpravy.aktualne.cz/domaci/pojdte-za-nas-bojovat-nabada-ukrajina-pro-cechy-je-to-bez-ze/r~797d837698a111ecb13cac1f6b220ee8/.

Drápal, J. & Bílková, V. Agrese hodná odsouzení, ale nikoli českým trestním právem. (2022, březen 2). Respekt. Získáno z https://www.respekt.cz/respekt-pravo/agrese-hodna-odsouzeni-ale-nikoli-ceskym-trestnim-pravem?fbclid=IwAR0XzGuJeQaLUZsE0kfA7SUex0mMZUHogc6Sbg2vR8aXgGdMtvGpx4LwFb8).

Návrh senátního návrhu zákona senátorů Václava Lásky a Lukáše Wagenknechta, kterým se mění zákon č. 585/2004 Sb., o branné povinnosti a jejím zajišťování (branný zákon), ve znění pozdějších předpisů (https://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/htmlhled?action=doc&value=102716).

Stříž, I. (2022, únor). Informace k možným trestněprávním limitům svobody projevu ve vztahu k situaci na Ukrajině [tisková zpráva]. Získáno z https://verejnazaloba.cz/nsz/informace-k-moznym-trestnepravnim-limitum-svobody-projevu-ve-vztahu-k-situaci-na-ukrajine/.

Vaculík, R. Žalobci už vědí, jaké paragrafy použít na schvalování ruského útoku na Ukrajinu. (2022, březen 5). Novinky.cz. Získáno z https://www.novinky.cz/domaci/clanek/zalobci-uz-vedi-jake-paragrafy-pouzit-na-schvalovani-ruskeho-utoku-na-ukrajinu-40389325.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Fotografie

[1] Válečné zločiny lze stíhat i v ČR. Ukrainian diaspora in Brussels protests the Russian invasion, autor: Bartosz Brzezinski, 27. února 2022, zdroj: Flickr, CC BY 2.0.

[2] Za vstup českého občana do ruské armády hrozí v ČR trestní stíhání. SETC17: Ukraine, autor: 7th Army Training Command, 10. května 2017, zdroj: Flickr, CC BY 2.0.

[3] Lex Ukrajina má zrychlit příjem uprchlíků. Ukrainian children are fleeing Russian aggression. Przemyśl, Poland 27/02/2022, autor: Mirek Pruchnicki, 27. února 2022, zdroj: Flickr, CC BY 2.0.

Ruská invaze na Ukrajině: české stopy v boji Ukrajiny o budoucnost svého národa

Kateřina Ochodková

Ihned po začátku útoku vojsk Ruské federace na Ukrajinu 24. února Česká republika odsoudila agresora a postavila se za Ukrajinu. Bezprecedentní vojenská agrese však přirozeně dopadá a bude dopadat i na nás. Jaký je přístup České republiky k ruské invazi? Jak Ukrajině pomáhá? A jakým výzvám v souvislosti s válkou na Ukrajině čelí?

Agrese Ruska odsouzena napříč politickým spektrem

K jinak vzácné shodě spočívající v odsouzení ruské invaze došlo mezi českými politickými špičkami. Již 24. února odsoudil předseda vlády Petr Fiala postup ruského prezidenta Vladimira Putina a označil vpád ruských vojsk na Ukrajinu za *„akt agrese vůči suverénnímu státu“*.[1]

Téhož dne vyjádřili podporu Ukrajině poslanci. Na mimořádné schůzi přijala Poslanecká sněmovna usnesení,[2] kterým odsoudila *„barbarskou, neomluvitelnou a nevyprovokovanou agresi Ruska proti Ukrajině“* a podpořila *„územní celistvost a svrchovanost“* Ukrajiny. Na znění usnesení se shodly všechny poslanecké kluby a pro jeho přijetí hlasovalo všech 166 přítomných poslanců. Následující den vyjádřili podporu Ukrajině i senátoři, kdy Senát přijal obdobné usnesení.[3]

V projevu k občanům České republiky odsoudil jednání Ruska prezident Miloš Zeman.[4] *“Rusko se tímto činem dopouští zločinu proti míru”*, uvedl. Na adresu ruského prezidenta Vladimira Putina pak pronesl, že *„šílence je třeba izolovat a nebránit se vůči němu pouze slovy, ale také konkrétními opatřeními“*.

Proti Miloši Zemanovi však na počátku března vystoupilo osm bývalých politiků a signatářů Charty 77 a kvůli jeho dlouholeté podpoře *„putinovské diktatury“* jej vyzvali k abdikaci.[5]

Pomoc uprchlíkům z Ukrajiny na Hlavním nádraží v Praze [1]

Boje na diplomatické frontě: zmrazení vztahů s Ruskem

Již před vpádem ruských vojenských sil na Ukrajinu a po ruském uznání nezávislosti samozvaných lidových republik v Doněcké a Luhanské oblasti Ukrajiny byl na Ministerstvo zahraničních věcí předvolán ruský velvyslanec v České republice, aby vyslyšel český nesouhlas nad porušením mezinárodního práva.

Česká republika též odvolala souhlas s provozem generálních konzulátů v Brně a v Karlových Varech a preventivně pozastavila provoz svých konzulátů v Jekatěrinburgu a Petrohradu. Tyto kroky měly podle předsedy vlády Petra Fialy nejen praktické dopady, ale zároveň i symbolický význam, neboť ukazovala *„jasně postoj české vlády a českého státu“*.[6]

Po začátku vpádu ruských vojsk na Ukrajinu musela být z bezpečnostních důvodů evakuována české ambasáda v Kyjevě, později byl evakuován i český generální konzulát ve Lvově. Na počátku března byla po těžkém raketovém ostřelování Charkova poškozena budova českého honorárního konzulátu.

Tým českého velvyslance na Ukrajině Radka Matuly se do České republiky vrátil koncem února, avšak prozatímní diplomatická pomoc je zajištěna na nově zřízených konzulárních jednatelstvích ve slovenských Košicích a v polské Přemyšli. V současnosti usiluje česká diplomacie o obnovení úřadovny v západoukrajinském Užhorodu.

Podpora Ukrajiny na mezinárodním poli

Na přelomu února a března se v New Yorku uskutečnilo mimořádné zvláštní zasedání Valného shromáždění Organizace spojených národů (OSN). Česká republika s dalšími 140 členskými státy OSN hlasovala pro přijetí rezoluce odsuzující agresi Ruska proti Ukrajině a požadující stažení ruských vojsk z Ukrajiny. Česká republika s dalšími 38 smluvními stranami Římského statutu taktéž podala společné oznámení k Mezinárodnímu trestnímu soudu.[7] Ruská agrese byla Českou republikou prostřednictvím ministra zahraničních věcí Jana Lipavského odsouzena též na ministerském jednání Severoatlantické aliance na počátku února.

Poté, co na konci února podepsal ukrajinský prezident Volodymyr Zelenskyj přihlášku Ukrajiny do Evropské unie, vyjádřili tomuto kroku podporu jak členové vlády, tak i prezident Miloš Zeman. Společně s prezidenty sedmi dalších členských států Evropské unie v otevřeném dopise vyzval její členské státy, aby byl Ukrajině okamžitě udělen status kandidátské země a aby došlo k zahájení procesu přístupových jednání.[8]

Česká republika se pak jako členský stát Evropská unie připojila ke čtyřem balíkům ekonomických sankcí, které byly na Rusko, ale i na Bělorusko, od začátku invaze uvaleny. Nejnovější balík sankcí, která Evropská unie schválila v polovině března, spočívá v zákazu vývozu luxusního zboží do Ruska, zákazu investic do ruského energetického sektoru či zákazu dovozu oceli a železa z Ruska do Evropské unie.

Ukrajinský prezident Volodymyr Zelenskyj poskytl rozhovor mimo jiné České televizi [2]

Dne 16. března podnikl předseda vlády Petr Fiala společně s premiéry Slovinska a Polska Janezem Janšou a Mateuszem Morawieckim a polským vicepremiérem Jaroslawem Kaczyńskim bezprecedentní diplomatický počin, kdy se vydal na vlastní pěst do válkou zmítaného Kyjeva (paradoxně v den výročí okupace Československa nacistickým německem a vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava). Zde se potkali s prezidentem Ukrajiny Volodymyrem Zelenským a předsedou vlády Ukrajiny Denysem Šmyhalem. Cílem cesty bylo především vyjádřit evropskou podporu Ukrajině.

Podpora Ukrajiny v České republice

Při náhradním předávání státních vyznamenání v březnu udělil prezident Miloš Zeman prezidentu Ukrajiny Volodymyru Zelenskému nejvyšší české státní vyznamenání – Řád bílého lva. Podle Miloše Zemana proto, že *„ukrajinský prezident projevil odvahu a statečnost. A třebaže mu Spojené státy nabízely evakuaci, zůstal v hlavním městě své země, odkud řídí její obranu“*.[9]

Nejen politici vyjadřovali Ukrajině podporu. Na řadě míst napříč Českou republikou se na podporu Ukrajiny vyvěšovaly ukrajinské státní vlajky a pořádaly demonstrace. Největší z nich svolal na pražské Václavské náměstí spolek Milion chvilek pro demokracii, zúčastnily se jí tisíce až desetitisíce lidí. Na pět tisíc lidí se účastnilo demonstrace na brněnském Dominikánském náměstí.

Uprchlická vlna výzvou pro Českou republiku i českou společnost

Ze strany české vlády se Ukrajině dostalo podpory. Stejně tak se vlna solidarity vzedmula v české společnosti. Nezastupitelnou roli v pomoci ukrajinským občanům na Ukrajině i těm před válkou prchajícím do České republiky mají neziskové organizace, do pomoci se zapojili i jednotlivci.

V souvislosti s uprchlickou vlnou vyhlásila na počátku března vláda nouzový stav, urychlila se tak například registrace příchozích Ukrajinců. Na pomoc Ukrajině vyčlenila vláda v novém státním rozpočtu 1,8 miliardy korun, z toho 1,5 miliardy by mělo být použito na pomoc 5 000 ukrajinských uprchlíků v České republice, zbylých 300 milionů pak má být využito na humanitární pomoc na Ukrajině. Tyto částky se však nemusí ukázat být dostatečnými. Podle údajů ministerstva vnitra již do České republiky přišlo přes 270 tisíc osob.[10]

V současnosti jsou ukrajinským uprchlíkům podávány pomocné ruce ze všech stran. Tuto nebývalou vlnou solidarity je třeba ocenit. Nicméně válka na Ukrajině bude mít pro Českou republiku důsledky dlouhodobé, a to nejen ty ekonomické. Výzvu bude představovat nejen urychlené sociální začlenění Ukrajinců, kteří projeví vůli v ČR zůstat, ale též možné snížení životní úrovně, které dopadne na všechny jako jsou rostoucí ceny benzínu či nedostatek bydlení. Počítat je třeba i s logickým opadnutím prvotní vlny solidarity a chutí pomáhat. Stejně jako boj s pandemií covid-19 nebude vypořádání se s důsledky války na Ukrajině během na krátkou vzdálenost, ale spíše maratonem.

Poznámky

[1] Vyjádření předsedy vlády Petra Fialy v souvislosti s invazí Ruska na Ukrajinu, 24. února 2022. 24. únor 2022. Vláda České republiky. https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/tiskove-konference/komentar-predsedy-vlady-k-aktualni-situaci-na-ukrajine--24---unora-2022-194503/

Česká republika se postavila na stranu Ukrajiny [3]

[2] Usnesení Poslanecké sněmovny č. 109 ke stanovisku Poslanecké sněmovny k ruské agresi proti Ukrajině (24. února 2022). 24. únor 2022. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. https://www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=204814

[3] Usnesení Senátu č. 381 k aktuální situaci na Ukrajině (25. února 2022). 25. únor 2022. Senát Parlamentu České republiky. https://www.senat.cz/xqw/webdav/pssenat/original/102699/86157

[4] Seznam Zprávy. Dokument: Projev prezidenta Zemana k občanům České republiky. 24. únor 2022. Seznam Zprávy. https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-politika-dokument-projev-prezidenta-zemana-k-obcanum-ceske-republiky-190083

[5] ČTK. Bývalí politici a signatáři Charty 77 vyzvali Zemana k abdikaci. Vadí jim jeho dlouhodobá podpora Ruska. 1. březen 2022. ČT24. https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3449324--byvali-politici-a-signatari-charty-77-vyzvali-zemana-k-abdikaci--vadi-jim-jeho

[6] ČTK. Česko už nestojí o ruské konzuláty ve Varech a v Brně. Velvyslance z Moskvy a Minsku stahje na konzultace. 24. únor 2022. ČT 24. https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3447096--cesko-uz-nestoji-o-ruske-konzulaty-ve-varech-a-v-brne-velvyslance-z-moskvy-a-minsku

[7] Referral letter submitted in coordination with 38 States Parties. 2. březen 2022. International Criminal Court. https://www.icc-cpi.int/itemsDocuments/ukraine/Article-14-letter.pdf

[8] Ovčáček, Jiří. Otevřený dopis prezidentů na podporu kandidatury Ukrajiny do Evropské unie. 28. únor 2022.Pražský hrad. https://www.hrad.cz/cs/pro-media/tiskove-zpravy/aktualni-tiskove-zpravy/otevreny-dopis-prezidentu-na-podporu-kandidatury-ukrajiny-do-evropske-unie-16315

[9] Seznam Zprávy. Projev prezidenta Miloše Zemana při předávání státních vyznamenání. 7. březen 2022. Seznam Zprávy. https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-politika-projev--prezidenta-milose-zemana-pri-predavani-statnich-vyznamenani-192415

[10] Informativní počty obyvatel v obcích. Ministerstvo vnitra České republiky. https://www.mvcr.cz/clanek/informativni-pocty-obyvatel-v-obcich.aspx?fbclid=IwAR1-qCnmud7v8LTqpntl-CC1ra1u4AEHHBSUMWmTQoAFC0JRs2j-LWpJVBas

Zdroje

Velvyslanec: Cesta z Ukrajiny trvala 67 hodin, fronty na hranicích i pumpách. (2022, březen 7). České noviny. Získáno z https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/velvyslanec-cesta-z-ukrajiny-trvala-67-hodin-fronty-na-hranicich-i-pumpach/2173496.

Zelenskyj podepsal žádost o přijetí Ukrajiny do EU. Zeman a další doporučují udělit zemi status unijního kandidáta. (2022, únor 28). ČT24. Získáno z https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3448598-fiala-podporuje-snahu-ukrajiny-o-vstup-do--eu-jsme-v-nestandardni-situaci-rika.

European Comission. (2022, březen). Ukraine: EU agrese to extend the scope of sanctions on Russia and Belarus [tisková zpráva]. Získáno z https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_22_1649

Gijs, C. Leaders of Poland, Czech Republic, Slovenia to visit kyiv on Tuesday. (2022, březen 15). Politico. Získáno z https://www.politico.eu/article/leader-poland-czech-republic-slovenia-visit--kyiv/.

MZV. (2022, březen). Česko hlasovalo pro rezoluci Valného shromáždění OSN odsuzující agresi Ruska proti Ukrajině a požadující stažení ruských vojsk z Ukrajiny [tisková zpráva]. Získáno z https://www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/tiskove_zpravy/cesko_hlasovalo_pro_rezoluci_valneho.html.

MZV. (2022, březen). Ministři zahraničí NATO potvrdili v Bruselu jednotný postoj proti ruské agresi [tisková zpráva]. Získáno z https://www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/tiskove_zpravy/ministri_zahranici_nato_potvrdili_v.html.

MZV. (2022, únor). MZV ČR si předvolalo ruského velvyslance k situaci ve východní Evropě [tisková zpráva]. Získáno z https://www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/tiskove_zpravy/mzv_cr_si_predvolalo_ruskeho_velvyslance.html.

MZV. (2022, březen). Prohlášení MZV k zasažení Honorárního konzulátu ČR v Charkově [tisková zpráva]. Získáno z https://www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/tiskove_zpravy/prohlaseni_mzv_k_zasazeni_honorarniho.html.

Sněmovna schválila státní rozpočet. (2022, březen 10). Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. Získáno z https://www.psp.cz/sqw/cms.sqw?z=15650.

Fotografie

[1] Pomoc uprchlíkům z Ukrajiny na Hlavním nádraží v Praze. Refugee help at the Prague main station 01, autor: Jan Beránek, 2. březen 2022, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY-SA 3.0.

[2] Ukrajinský prezident Volodymyr Zelenskyj poskytl rozhovor mimo jiné České televizi. Volodymyr Zelensky met with Dutch PM Mark Rutte in occasion of possible Russian invasion (30), autor: President of Ukraine, 2. únor 2022, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY 4.0.

[3] Česká republika se postavila na stranu Ukrajiny, autor: arstockphoto, 4. březen 2022, zdroj: Pixabay, CC0, editace: ořez.

[4] Na řadě míst se konaly demonstrace na podporu Ukrajiny. 2022-02-26 Pro-Ukrainian demostration Frankfurt, autor: HajjiBaba, 26. únor 2022, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY-SA 4.0.

Na řadě míst se konaly demonstrace na podporu Ukrajiny [2]

Česká republika a změny klimatu

Marie Gavendová

Změny klimatu v posledních letech stále zrychlují a jejich následky začínají být viditelné. Čím více se planeta oteplí, tím nepříznivější následky to bude mít pro lidstvo i pro další živočišné druhy. Mnohé státy se snaží zpomalit oteplování snižováním emisí. Jak si v tom vede Česká republika?

Bez zásadních změn je možné očekávat nárůst průměrné globální teploty v rozmezí 3,7–4,8 °C do konce tohoto století.[1] Rizika zvýšení teploty jsou přitom velmi závažná. Vlny horka mohou ovlivnit zemědělství či turismus, snižovat produktivitu práce, způsobovat předčasná úmrtí, záplavy, nedostatek pitné vody a se všemi těmito problémy související ekonomické ztráty.

Česká republika je spolu s dalšími 196 státy světa smluvní stranou Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu, která stanoví základní principy spolupráce stran. Na ni navazuje Pařížská dohoda, která její ustanovení provádí.

Hlavním cílem Pařížské dohody je udržet nárůst průměrné globální teploty výrazně pod hranicí 2 °C v porovnání s obdobím před průmyslovou revolucí (před rokem 1750) a usilovat o to, aby nárůst teploty nepřekročil hranici 1,5 °C. Podle současných předpokladů je nicméně možné očekávat nárůst teploty o 1,5 °C už mezi lety 2030 a 2052 a do konce století dokonce o 4 až 4,4 °C.

Na růst průměrné teploty má přitom výrazný vliv emise skleníkových plynů. Jde například o oxid uhličitý, metan nebo oxid dusný, které se v atmosféře vyskytují přirozeně, nicméně vlivem činnosti člověka jejich koncentrace stoupá.

Tyto plyny mají společné to, že přispívají k tzv. skleníkovému efektu. Zemský povrch absorbuje část energie ze Slunce, zbytek se odrazí zpět do vesmíru, ale část této odražené energie se vlivem skleníkových plynů zachytí v atmosféře. Ta pak v atmosféře zůstává a ohřívá Zemi dál.

Výskyt skleníkových plynů a nárůst teploty spolu přímo souvisí. Jedním z důležitých opatření zvyšování teploty je proto omezení emise skleníkových plynů.

Zvýšení průměrné teploty znamená nebezpečí záplav [1]

Jaké kroky plánuje Evropská unie?

Česká republika jako členský stát Evropské unie má povinnost řídit se evropskou legislativou. Evropská unie se zavázala snížit do roku 2030 emise skleníkových plynů původně o minimálně 40 % oproti roku 1990, ale na sklonku roku 2020 zvýšila toto číslo na 55 %. Připravuje proto nové politiky, které by braly v úvahu tento přísnější závazek. Kromě toho hodlá do roku 2050 dosáhnout klimatické neutrality, což znamená, že bude produkovat nulové čisté emise skleníkových plynů.

Evropská komise navrhla změny systému pro obchodování s emisními povolenkami, od kterého si slibuje snížení emisí až o 61 % v roce 2030 v porovnání s rokem 2005. Chce toho dosáhnout například tím, že do systému pro obchodování zahrne také emise z námořní dopravy, nebo tím, že ukončí přidělování bezplatných povolenek v oblasti letectví.

Dále chce přezkoumat směrnici o obnovitelných zdrojích energie a dosáhnout do roku 2030 podílu minimálně 40 % (nyní je to 32 %) energie z obnovitelných zdrojů na celkové skladbě zdrojů energie. Komise také navrhla změnu směrnice o energetické účinnosti – chce zvýšit cíl pro energetickou účin-

nost na 36 % pro konečnou spotřebu energie a na 39 % pro spotřebu primární energie.

Urychlit by se mělo také zavádění infrastruktury pro dobíjení vozidel alternativními palivy. Dalším návrhem je zákaz uvádět na trh osobní automobily nebo dodávky se spalovacím motorem od roku 2035. Evropská komise by také chtěla snížit emise v letectví zavedením pokročilých biopaliv a elektropaliv a podporovat využívání ekologičtějších paliv v lodní dopravě.

Jak si Česká republika vede ve snižování emisí?

Česká republika v roce 2019 vyprodukovala něco lehce pod 14 000 tun skleníkových plynů. Jedná se o nejhorší výsledek od roku 2008 a zároveň o největší přírůstek oproti roku 2018 v porovnání s ostatními evropskými státy. Co se týče rozdílu mezi lety 2018 a 2019, nejlepšího výsledku dosáhlo Německo.

ČR navíc měla třetí nejhorší výsledek v přepočtu vypuštěných emisí na obyvatele. Hůře na tom bylo jenom Lucembursko a Island. Tyto země však na druhou stranu měly velmi dobrý výsledek v porovnání s hrubým domácím produktem.

Česko mělo i třetí nejhorší výsledek v porovnání s hrubým domácím produktem, hůře dopadlo jenom Bulharsko a Polsko. Nejlepší výsledek v přepočtu na obyvatele měla Malta, Švýcarsko pak dosáhlo nejlepšího srovnání v porovnání s hrubým domácím produktem.

Průmysl je významným znečišťovatelem ovzduší [3]

Plány České republiky ve snižování emisí

Důležitými strategickými dokumenty pro plánování v oblasti klimatu a v oblasti energetického hospodářství jsou Politika ochrany klimatu a Státní energetická koncepce. Podle Politiky ochrany klimatu patří Česká republika k nejprůmyslovějším státům Evropské unie, přičemž velký podíl tvoří těžký průmysl jako hutnictví nebo strojírenství.

Existuje „významný prostor pro snižování spotřeby tepla a elektřiny ve výrobních technologiích, například pomocí zpětného získávání tepla (rekuperace), zavedením kombinované výroby elektřiny, tepla a chladu (trigenerace), řízení otáček průmyslových motorů nebo modernizací elektromechanických zařízení."

V oblasti průmyslu by mělo jít o zavádění výrobků s vyšší účelovostí, s příznivějším vlivem na životní prostředí nebo nejlepších dostupných technologií (tzv. BAT – best available technology). Měly by se také podporovat nízkoemisní, nízkoodpadové a energeticky úsporné technologie, programy zaměřené na úpravu a čištění odpadních vod, pro zpracování a odstraňování odpadů a pro zavádění „čistších" technologií.

Dalším z možných řešení je snižování emisí znečišťujících látek do ovzduší a do vody, neznečišťování vodních toků průmyslovými vodami a odpadními chemickými látkami a zdokonalování čištění odpadních vod. Dále se jedná o omezení výroby, dovozu a používání nebezpečných chemických látek a jejich náhrada alternativními produkty.

Opatřeními pro snižování emisí jsou také zavádění nízkouhlíkových technologií, obnovitelných zdrojů, zvyšování energetických úspor, kombinované výroby tepla a elektřiny, zavádění smart technologií v průmyslu nebo snižování ztrát v tepelných rozvodech. Na tyto projekty je možné získat dotaci z Operačního programu „Podnikání a inovace pro konkurenceschopnost". Ten však v dohledné době skončí a naváže na něj Operační program „Technologie a aplikace pro konkurenceschopnost".

Konec uhlí v Čechách

Vláda ČR stanovila konkrétní termín pro ukončení těžby uhlí v ČR. „Budeme vytvářet podmínky pro energetickou transformaci a rozvoj uhelných

regionů tak, aby byl možný odklon od uhlí do roku 2033," stojí v programovém prohlášení vlády Petra Fialy. V koaliční smlouvě přitom stálo datum 2038, což značí, že vláda svůj plán o 5 let uspíšila.

Cílem do roku 2040 je vyšší využití obnovitelných zdrojů energie a jaderné energetiky. Plánuje se také postupné snižování podílu uhlí a zvyšování efektivity jeho využití s pomocí technologií čistého uhlí s pomocí nejlepších dostupných technologií.

Podle optimalizovaného scénáře by emise oxidu uhličitého ze spalovacích procesů měly v období 2010 až 2040 klesnout o 38 %. Uhlí by měla nahradit solární a větrná energie a energie z biomasy. Plánuje se také výstavba nových bloků jaderných elektráren a dlouhodobé prodloužení provozu současných čtyř bloků v Dukovanech.

Hodnocení Výboru pro hospodářská, sociální a kulturní práva

Česká republika je také smluvní stranou Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech, který se věnuje ochraně životního prostředí. Výbor pro hospodářská, sociální a kulturní práva (dále jen „Výbor") vydává periodické zprávy, ve kterých hodnotí situaci ve členských státech a případně jim dává doporučení.

Výbor zhodnotil, že emise skleníkových plynů se výrazně snížily, je však znepokojen tím, že tento pokles se v posledních letech prakticky zastavil. Kritizuje také to, že Česko má hospodářství náročné na uhlík, což vystavuje obyvatelstvo vysoce znečištěnému ovzduší. Doporučuje, aby republika podporovala alternativní a obnovitelné zdroje energie, například restrukturalizací uhelných regionů.

Blíží se konec uhlí? [3]

Poznámky

[1] Ministerstvo životního prostředí. Politika ochrany klimatu České republiky. Získáno z https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/politika_ochrany_klimatu_2017/$FILE/OEOK-POK-20170329.pdf.

Zdroje

Balíček „Fit for 55". Získáno z https://www.consilium.europa.eu/cs/policies/green-deal/eu-plan-for-a-green-transition/

Committee on Economic, Social and Cultural Rights. (2022). Concluding observations on the third periodic report of Czech Republic, E/C.12/CZE/CO/3. Získáno z https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=E%2FC.12%2FCZE%2FCO%2F3&Lang=en.

Co způsobuje klimatické změny? Získáno z https://ec.europa.eu/clima/sites/youth/causes_cs.

EEA greenhouse gases - data viewer. (2021). Získáno z https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/data/data-viewers/greenhouse-gases-viewer.

European Environmental Agency. (2021). The European environment — state and outlook 2020, Knowledge for transition to a sustainable Europe. Získáno z https://www.eea.europa.eu/publications/soer-2020/download.

Ministerstvo průmyslu a obchodu. Státní energetická koncepce České republiky. (2014). Získáno z https://www.mpo.cz/assets/dokumenty/52841/60959/636207/priloha006.pdf.

Ministerstvo životního prostředí. Politika ochrany klimatu České republiky. Získáno z https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/politika_ochrany_klimatu_2017/$FILE/OEOK-POK-20170329.pdf.

Návrh NAŘÍZENÍ EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY, kterým se zavádí mechanismus uhlíkového vyrovnání na hranicích. Získáno z https://eur-lex.europa.eu/legal-content/cs/TXT/?uri=CELEX:52021PC0564.

Pařížská dohoda. Získáno z https://www.mzp.cz/cz/parizska_dohoda.

Programové prohlášení vlády. (2022). Získáno z https://www.vlada.cz/cz/programove-prohlaseni-vlady-193547/.

Programy podpory OP PIK. (2015). Získáno z https://www.mpo.cz/cz/podnikani/dotace-a-podpora-podnikani/oppik-2014-2020/programy-podpory-op-pik/programy-podpory-op-pik--157496/.

Rámcová úmluva OSN o změně klimatu. Získáno z https://www.mzp.cz/cz/ramcova_umluva_osn_zmena_klimatu.

SMĚRNICE EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY (EU) 2018/2001 ze dne 11. prosince 2018 o podpoře využívání energie z obnovitelných zdrojů. Získáno z https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:32018L2001&from=EN.

Vláda schválila OP TAK, který v příštích letech podpoří rozvoj českých firem. (2021). Získáno z https://www.mpo.cz/cz/podnikani/dotace-a-podpora-podnikani/optak-2021-2027/aktualni-informace/vlada-schvalila-op-tak--ktery-v-pristich-letech-podpori-rozvoj-ceskych-firem--263692/.

Fotografie

[1] Zvýšení průměrné teploty znamená nebezpečí záplav. Flood, autor: KnitSpirit, 1. listopad 2011, zdroj: Flickr, CC BY-NC-ND 2.0

[2] Průmysl je významným znečišťovatelem ovzduší. Burn, Rotterdam, 20191229, autor: Ibert Sopakuwa, 29. prosinec 2019, zdroj: Flickr, CC BY-NC-ND 2.0.

[3] Blíží se konec uhlí? Coal mining, autor: Andy, 17. srpen 2021, zdroj: Flickr, CC BY-NC-SA 2.0.

Aktuality české sekce

Dominika Šudová

Tisková zpráva veřejného ochránce práv k dodržování lidských práv v souvislosti s válečným konfliktem na Ukrajině

Veřejný ochránce práv vydal tiskovou zprávu, ve které připomněl, že i za nouzového stavu mohou být lidská práva a svobody omezovány jen v nezbytné míře a po nezbytnou dobu. Již od začátku válečného konfliktu je nutné předcházet porušování práv všech příchozích z Ukrajiny. Lidé, kteří přicházejí z Ukrajiny, jsou převážně ženy a děti, kteří neumějí český jazyk, jsou závislé na poskytnutí pomoci a nemají tu žádné kontakty. Jedná se o zranitelnou skupinu lidí, která se může jednoduchou formou ocitnout v situacích, kdy bude vykořisťována nebo obelhána.

Druhou skupinou, která může být vzhledem ke konfliktu na Ukrajině ohrožena, jsou i občané Ruské federace. Veřejný ochránce práv uvedl, že ačkoliv chápe rozpoložení společnosti, měli bychom se snažit vyvarovat agrese vůči jednotlivcům, kteří za válečný konflikt nemohou. Ruští občané nemají být podrobováni diskriminaci na základě své národnosti.

V tiskové zprávě je připomínána i svoboda slova, která neplatí absolutně, má své zákonné limity. Opatření, které jsou přijata proti šíření nepravdivých a nenávistných prohlášení, se nemohou stát cenzurou odlišných názorů.

Senioři mohou od března platit vyšší částky za poskytované služby v domově seniorů [1]

Podezřelý postup při vyšetřování v případě Bečvy

K ekologické havárii, která postihla řeku Bečvu, došlo v roce 2020. Minulý rok policie navrhla obžalovat společnost Energoaqua. Obviněná společnost podala návrh na zastavení trestního stíhání.

V loňském roce ministr školství Petr Gazdík, který byl členem vyšetřovací komise, která se zabývala havárií na Bečvě, podal trestní oznámení na Okresní státní zastupitelství ve Vsetíně, ve kterém kritizoval zejména způsob vyšetřování, které okresní státní zastupitelství dozorovalo. Na základě podkladů Nejvyšší státní zastupitelství předalo věc Krajskému státnímu zastupitelství v Ostravě, které mělo vykonat nad vyšetřováním dohled. Místo aby tak krajští státní zastupitelé provedli, předali trestní oznámení Státnímu zastupitelství ve Vsetíně, které mělo na starosti vyšetřování na začátku případu.

Vzhledem k okolnostem se Nejvyšší státní zástupce rozhodl vykonat dohledové prověrky, zejména z důvodu nevhodného jednání Krajského státního zastupitelství v Ostravě. Postup olomoucké pobočky přezkoumá Vrchní státní zastupitelství v Olomouci. Výsledné zhodnocení má být hotové v průběhu května.

Senioři zaplatí až o pětinu více za poskytované služby

Od března začala platit nová vyhláška,[1] která zvýšila hranice maximálních sazeb za poskytování sociálních služeb. K novele vyhlášky došlo po 8 letech.

Doteď byla v některých zařízeních seniorům účtováno maximálně 170 Kč za jídlo na den.

Některá sociální zařízení přiznala, že musela snižovat nároky na pestrou stravu. To se odrazilo například v omezení podávání ryb nebo omezení jogurtů či kompotů.

Pro seniory ale zůstává stále podmínkou, že jim musí zůstat z důchodu nejméně 15 % peněžité částky. Některé sociální zařízení již zdražují, jiná prozatím konzultují s jejich klienty možné zdražení. Hrozí, že někteří senioři nebudou mít dostatek financí na pokrytí nákladů za pobyt v sociálních zařízeních. Pokud nebudou mít senioři dostatek financí, nemůžou být vyloučeni z domovů pro seniory. V těchto případech doplatí částky buď rodina, nebo zřizovatel domova, což může být například město nebo kraj.[2]

Ukrajinskými uprchlíky jsou převážně ženy a děti, které tvoří zranitelnou skupinu [2]

Nález Ústavního soudu k soudní rehabilitaci

V nálezu se Ústavní soud zabíral soudními rehabilitacemi, které mají sloužit k nápravě, co možná největšího množství křivd. Tyto křivdy spočívaly zejména v ukládání trestů za jednání, která by v demokratickém státě nemohla být považována za trestná. Orgány se v letech 1948 až 1989, za účelem zničení politicky rozdílných názorů, snažily o odsouzení jedinců za trestné činy, které buďto nespáchali nebo by jejich činy nebyly v demokratickém státě právně posouzeny jako trestné.

Částečné rehabilitace v roce 1991 dosáhl i Milan Janča a dále mu byl stanoven přiměřený zbytkový trest odnětí svobody v délce 2 měsíců. Zbytkový trest dostal za trestné činy, na které se soudní rehabilitace automaticky neuplatnila. K těmto trestným činům nebyl ale přístupný soudní spis, protože byl asi ztracen nebo zničen a Nejvyšší soud tak nebyl schopen posoudit reálnou závažnost údajně spáchaných trestných činů. I přes to Nejvyšší soud potvrdil vyměření 2 měsíců zbytkového trestu. Ústavní soud ale judikoval, že v případech soudní rehabilitace mohou soudy zvážit závažnost jiných trestných činů a upustit od zbytkových trestů a vrátil případ Nejvyššímu soudu k dalšímu posouzení.

Dočasná ochrana prchajících osob

V souvislosti s ozbrojeným konfliktem na Ukrajině, jehož důsledkem je příliv prchajících lidí, je od 21. března 2022 účinný zákon o některých opatřeních v souvislosti s ozbrojeným konfliktem na území Ukrajiny vyvolaným invazí vojsk Ruské federace,[3] který zpracovává Směrnici Rady EU o minimálních normách pro poskytování dočasné ochrany.[4]

Institut dočasné ochrany uděluje Ministerstvo vnitra nebo Policie České republiky. Dočasná ochrana se uděluje vysídleným osobám, které museli opustit zemi původu a od března bude udělena i osobám, které doloží že mají trvalé bydliště na území Ukrajiny a jejich navrácení na území státu není možné z důvodu ozbrojeného konfliktu. Dočasnou ochranu je možné udělit v délce maximálně 3 let.

Lidem, kteří mají dočasnou ochranu, je na území České republiky umožněno lépe se integrovat do

společnosti. Osoby s udělenou dočasnou ochranou mohou pobývat na území České republiky až po dobu jednoho roku, maximálně však do 31.3.2023. Zejména je těmto zajištěno povolení k pobytu, vydání potřebných dokladů. Je jim umožněn výkon zaměstnání a zapojení do systému vzdělávání. Další oblasti, na které udělení dočasné ochrany dopadá, je oblast sociálního zabezpečení nebo například bezplatná zdravotní péče.

Poznámky

[1] Vyhláška č. 505/2006 Sb., Vyhláška, kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách.

[2] Beneš, J. (2022, březen). Klienti v domovech pro seniory si od 1. března připlatí za stravu a pobyt. *Český rozhlas*. Získáno z https://sever.rozhlas.cz/klienti-v-domovech-pro-seniory-si-od-1-brezna-priplati-za-stravu-a-pobyt-8692686.

[3] Zákon č. 65/2022 Sb., Zákon o některých opatřeních v souvislosti s ozbrojeným konfliktem na území Ukrajiny vyvolaným invazí vojsk Ruské federace.

[4] Směrnice Rady (EU) ze dne 20. 7. 20021 č. 2001/55/ES, o minimálních normách pro poskytování dočasné ochrany v případě hromadného přílivu vysídlených osob a opatřeních k zajištění rovnováhy mezi členskými státy při vynakládání úsilí v souvislosti s přijetím těchto osob a s následky z toho plynoucími.

Zdroje

Čermusová, T. (2022, březen). Nejvyšší žalobce Stříž nařídil v kauze Bečva prověrku. Vadí mu ping-pong s trestním oznámením Gazdíka. iRozhlas. Získáno z https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/havarie-becva-ryby-trestni-oznameni-gazdik-deza_2203120500_tec.

Nález Ústavního soudu sp.zn. III. ÚS 2919/21 ze dne 1. března 2022. Získáno z https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/Publikovane_nalezy/2022/III._US_2919_21_an.pdf.

Matějková, E. (2022, březen). Institut dočasné ochrany v kontextu aktuální situace válečného konfliktu na Ukrajině. Právní prostor. Získáno z https://www.pravniprostor.cz/clanky/mezinarodni-a-evropske-pravo/institut-docasne-ochrany-v-kontextu-aktualni-situace-valecneho-konfliktu-na-ukrajine

Miroslava Číhalíková Sedláčková. (2022, březen). Soudy mohou při zvažování splnění podmínek soudní rehabilitace zvážit závažnost ostatních trestných činů a upustit od stanovení zbytkového trestu [tisková zpráva]. Získáno z https://www.usoud.cz/aktualne/soudy-mohou-pri-zvazovani-splneni-podminek-soudni-rehabilitace-zvazit-zavaznost-ostatnich-trestnych-cinu-a-upustit-od-stanoveni-zbytkoveho-trestu-1?fbclid=IwAR0pEP-Pzo4Ww7MMFQT8UdDTAG6bBtFMX6EDiMuH0LSm0B-tu2MrF5chRFLo.

Senioři si připlatí za sociální služby. Začala platit nová vyhláška (2022, březen 5) Česká televize. Získáno z https://ct24.ceskatelevize.cz/ekonomika/3449824-seniori-si-priplati-za-socialni-sluzby-zacala-platit-nova-vyhlaska.

Ústavní soud otevřel muži pronásledovanému za totality cestu k úplné rehabilitaci (2022, březen 15). Česká televize. Získáno z https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3455162-ustavni-soud-otevrel-muzi-pronasledovanemu-za-totality-cestu-k-uplne-rehabilitaci.

Veřejný ochránce práv. (březen, 2022). Válka na Ukrajině se u nás nesmí stát důvodem pro porušování lidských práv, varuje ombudsman [tisková zpráva]. Získáno z https://www.ochrance.cz/aktualne/valka_na_ukrajine_se_u_nas_nesmi_stat_duvodem_pro_porusovani_lidskych_prav_varuje_ombudsman/.

Fotografie

[1] Senioři mohou od března platit vyšší částky za poskytované služby v domově seniorů. Why won't old people throw anything away?, autor: Neil Moralee, 29. březen 2021, zdroj: Flickr, CC BY-NC-ND 2.0.

[2] Ukrajinskými uprchlíky jsou převážně ženy a děti, které tvoří zranitelnou skupinu. Moldova – People fleeing the military offensive in Ukraine, autor: UN Women, 1. březen 2022, zdroj: Flickr, CC BY-NC-ND 2.0.

[3] Ekologická havárie Bečvy není stále u konce. Přerov, Bečva, práce, autor: Palickap, 25. červenec 2017, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY-SA 4.0.

Ekologická havárie Bečvy není stále u konce [3]

Monitoring lidskoprávních publikací

Přehled aktuálních odborných článků o lidských právech

Veronika Nováková

Vnitrostátní právo

Blažek, M. Pracovněprávní ombudsman jako záchrana práv zaměstnanců? Právní rozhledy 5/2022

Novotná, K. Veřejný pořádek jako důvod pro zajištění cizince: Covid-19 jako výzva (nejen) pro české správní soudnictví. Soudní rozhledy 3/2022

Mezinárodní právo a právo Evropské unie

Hamerník, P. Světový antidopingový kodex ve světle objektivní odpovědnosti, práv sportovců a legitimity WADA. Právní rozhledy 4/2022

Kořínek, Š. Perspektivy a východiska posílení mandátu Europolu. Právny obzor 1/2022

Kupčík, J. Spojování soutěžitelů a interakce mezi Evropskou komisí a národními úřady: pozapomenutá „holandská“ klauzule a další otázky. Právní rozhledy 5/2022

Šanta, J. Trestný čin poškodzovania finančných záujmov Európskej únie v Trestnom zákone Slovenskej republiky a v Trestním zákoníku Českej republiky. Trestní právo 1/2022

Pustówka, U. Systém trestních sankcí v České republice a v Polsku.Trestní právo 1/2022

Politologie, mezinárodní vztahy a zahraniční politika

Forýtek, L. Economic Relations between Turkey and the EU in Times of Political Stalemate. World Economy and Policy 1/2022

Fürst, R. Rusko-čínská aliance: vyzyvatelé Západu bez šarmu. Ústav mezinárodních vztahů Praha

Měřička, J. Informační válka na Ukrajině jako prvek vojenské strategie. Vojenské rozhledy 1/2022

Vyklický, V.; Pikner, I.; Procházka, J. Přístupy k modernizaci pozemních sil vybraných zemí NATO a EU. Vojenské rozhledy 1/2022

Zezula, J. Power Production Mix transition - Case of the Czech Republic and Germany. World Economy and Policy 1/2022

Fotografie

[1] EU je založena na principu solidarity, autor: Dusan_Cvetanovic, 14. července 2021, zdroj: Pixabay, CC0.

EU je založena na principu solidarity [1]

Redakce Bulletinu

Editor: Jan Lhotský

1) Mezinárodní trestní spravedlnost

Vedoucí sekce:

JUDr. Ing. Jan Lhotský, Ph.D., E.MA

Jan je vedoucím Centra pro lidská práva a demokracii. Po vystudování práva a ekonomie pokračoval v doktorském studiu mezinárodního práva. Vystudoval rovněž lidskoprávní program E.MA v italských Benátkách a rakouském Grazu. Pracoval v advokacii i v právním oddělení Evropské služby pro vnější činnost v Bruselu. Poté působil jako Visiting Professional u soudního senátu Mezinárodního trestního soudu v Haagu a následně jako právník u Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku. Nyní působí v Kanceláři veřejného ochránce práv a Centru mezinárodního práva Ústavu mezinárodních vztahů v Praze. V rámci mezinárodního práva se specializuje především na lidská práva a mezinárodní trestní právo.

Stážisté:

Mgr. Dagmar Matúšů: Dagmar vystudovala Právnickou fakultu Masarykovy univerzity v Brně a momentálně dokončuje magisterský program LL.M v mezinárodním právu veřejném na Univerzitě v Oslu. Zabývá se především právem válečného konfliktu a mezinárodním trestním právem. V dubnu 2021 reprezentovala univerzitu na mezinárodní soutěži Jean-Pictet Moot Court v humanitárním a mezinárodním právu.

Adam Crhák: Adam v současné době studuje čtvrtým rokem na Právnické fakultě Univerzity Karlovy a nově zároveň na Institutu mezinárodních studií Fakulty sociálních věd. Zajímá se zejména mezinárodní humanitární a trestní právo a o problematiku lidských práv v kontextu mezinárodní politiky. Během studia se zúčastnil několika moot courtů a stáže na Magistrátu hlavního města Prahy.

Matyáš Dvořák: Matyáš v současné době studuje třetí ročník magisterského programu Právo a právní věda na Masarykově univerzitě. V současné době pracuje v advokátní kanceláři. Zajímá se především o mezinárodní trestní právo, právo válečného konfliktu a o právo azylové a migrační.

2) Evropský systém ochrany LP

Vedoucí sekce:

Mgr. Tomáš Opat

Tomáš vystudoval Právnickou fakultu Univerzity Karlovy, kde se věnoval především mezinárodnímu právu a lidským právům. Po škole nastoupil na stáž v NATO, kde působil v sekci politického plánování kanceláře generálního tajemníka. V současné době pracuje jako parlamentní asistent v Evropském parlamentu, kde se věnuje především otázkám týkajícím se výborů pro zahraniční vměšování a dezinformace a pro kulturu a vzdělávání.

Stážisté:

Anna Kačmaříková: Anna dokončuje magisterské studium práv na Masarykově univerzitě v Brně. Zde vystudovala také obor Mezinárodní vztahy. Během studia absolvovala stáž v advokátní kanceláři, na Velvyslanectví ČR v Madridu nebo na Nejvyšším správním soudě. Zajímá se o ústavní a evropské právo.

Eliška Andrš: Eliška Andrš vystudovala bakalářský obor právo na University of Cambridge a momentálně absolvuje Schumanovu stáž ve Výzkumné službě Evropského parlamentu. Zajímá se o mezinárodní právo veřejné, lidská práva, právo EU a ochranu osobních údajů.

Terézia Lazarová: Terézia dokončuje magisterské studium práv na Masarykově univerzitě v Brně. Během studia absolvovala stáž na Městském soudě v Praze a na pozici výzkumné asistentky ve výzkumech Dr. Bríd Ní Ghráinne a následně Dr. Lucie Berdisové. Zúčastnila se vícerých mezinárodních Moot Courtů.

Jana Vidláková: Jana studuje právo na Právnické fakultě Univerzity Karlovy. Absolvovala stáže v Kanceláři zástupkyně ombudsmana a v Kanceláři vládního zmocněnce pro SDEU. S projektem Street Law pořádá lidskoprávní workshopy pro školy. Vedle lidských práv ji zajímají oblasti zdravotnického a evropského práva.

3) Mezinárodní politika, byznys a LP

Vedoucí sekce:

Mgr. Bc. Michaela Stenzelová

Michaela vystudovala Právnickou fakultu Masarykovy univerzity a současně Mezinárodní vztahy a Evropská studia. Zajímá se o mezinárodní politiku, lidská práva, problematiku přeshraniční trestné činnosti a kybernetických hrozeb. Absolvovala stáže na Velvyslanectví ČR v Římě a Stálé misi ČR při OSN v New Yorku. Po dokončení studií působila jako OSN Dobrovolnice při Úřadu OSN pro drogy a kriminalitu v Sarajevu.

Stážisté:

BA Michaela Kučerová, LL.M: Michaela vystudovala bakalářský titul v oblasti politologie a mezinárodních vztahů a magisterský titul z práv v oblasti mezinárodní trestní spravedlnosti a ozbrojeného konfliktu. V současné době je v počátečních fázích doktorského studia práv s přidruženým magisterským studiem výzkumných metod. Zajímá se o lidská práva žen a legální pluralismus v Latinské Americe.

Bc. Ondřej Kaška: Ondřej vystudoval dvouobor Politologie a Mezinárodní vztahy na Masarykově univerzitě v Brně. V současnosti pokračuje v magisterském programu Politologie a nastoupil na Právnickou fakultu. Absolvoval řadu stáží v médiích či neziskovém sektoru. Také napomohl vymyslet karetní hru bojující proti fake-news a spolupracuje na projektu, který informuje mladé lidi o politice.

Arame Diopová: Arame studuje programy Mezinárodní vztahy a Evropská studia na Masarykově univerzitě. Zajímá se o mezinárodní politiku a lidská práva žen a etnických menšin. V rámci studia absolvovala stáž na Velvyslanectví České republiky v Koreji.

4) Česká republika a lidská práva

Vedoucí sekce:

Mgr. Lucie Nechvátalová, E.MA

Lucie vystudovala právo na Právnické fakultě MU a lidská práva a demokratizaci na EIUC v Benátkách a Université de Strasbourg. Stážovala v OSN, u ESLP a u veřejného ochránce práv. Působí na Nejvyšším správním soudě jako asistentka soudce. Věnuje se především evropskému systému ochrany lidských práv, konkrétně zákazu špatného zacházení, pozitivním povinnostem států a odškodňování.

Mgr. Pavel Doubek, Ph.D.

Pavel vystudoval doktorské studium na Právnické fakultě MU. Pracoval v Kanceláři ombudsmana a na Úřadu vlády ČR. V roce 2019 se v rámci postdoktorského programu podílel na zřizování národního preventivního mechanismu na Taiwanu.

Stážisté:

Mgr. Veronika Nováková: Veronika vystudovala obor právo na Fakultě právnické Západočeské univerzity v Plzni a pokračuje zde i v doktorském studiu. Dále vykonává praxi advokátní koncipientky v AK Jakub Šauer se zaměřením na generální praxi.

Bc. Kateřina Ochodková: Kateřina studuje právo a politologii na Masarykově univerzitě. Má ráda ústavní právo a doufá, že ústavní právo má rádo ji. Věnuje se volebnímu právu.

Dominika Šudová: Dominika studuje obor právo na MU. Zajímá se o problematiku práv dětí a uprchlické právo. V současnosti pracuje v AK, kde se věnuje zejména rodinnému a trestnímu právu.

Marie Gavendová: Marie studuje obor právo na Masarykově univerzitě. Absolvovala několik stáží v neziskovém sektoru a v současnosti pracuje v AK, kde se věnuje hlavně ochraně osobních údajů.

www.centrumlidskaprava.cz

Centrum pro lidská práva a demokracii

Bulletin **vydává** Centrum pro lidská práva a demokratizaci
e-mail info@centrumlidskaprava.cz | **web** www.centrumlidskaprava.cz
Redakční rada Jan Lhotský (editor), Tomáš Opat, Michaela Stenzelová, Lucie Nechvátalová, Pavel Doubek **Kontakt na editora** jan.lhotsky@centrumlidskaprava.cz
Sazba Terézia Lazarová | **ISSN** 1804-2392.